

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 276, червень, 2017

*Ніч на Івана Купала,
Генріх Семирадський*

І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнишан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ «Моментальна фотографія настрою Шевченкової душі» (І. Франко), по-румунському «проявлена»
- ❖ Літературна творчість Миколи Костомарова
- ❖ Михайло Гафія Трайста -лауреат премії Спілки письменників Румунії
- ❖ Г. С. Сковорода: Пісня 22-а – Вузька дорга общего діла
- ❖ Відзначення пам'яті святих Кирила і Мефодія в Бухаресті
- ❖ Молитви і псалми Тараса Шевченка (5)
- ❖ Свято українського духу. XI випуск Національного конкурсу декламування української поезії
- ❖ Щастя вмерти за рідний край (Штрихи до портрета Дмитра Геродота)
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXXI). Фольклористика
- ❖ Із сучасної румунської поезії: Ніколає Дан Фрунтелата
- ❖ Із сучасної румунської прози: Іоан Барбу
- ❖ Трафунки пережиті і вчитані
- ❖ Oberrohnen (Уривки з новели) 1. Дід Николай Поляк та баба Гафія Яворичка
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

Іван РЕБОШАПКА

«МОМЕНТАЛЬНА ФОТОГРАФІЯ НАСТРОЮ ШЕВЧЕНКОВОЇ ДУШІ» (І.ФРАНКО), ПО-РУМУНСЬКОМУ «ПРОЯВЛЕНА»

Серед найбільш перекладуваних у Румунії віршів Тараса Шевченка друге місце після *Заповіту* (двадцять суто відмінних версій) посідає його шедевр *Садок вишневий коло хати*, перекладений дотепер сім разів і коротко представлений спочатку Магдалиною Ласло-Куцюк у 1974 р.¹

Вперше цей вірш переклав у 1915 р. Вірджіл Темпьяну і надрукував його в керованому Ніколаєм Йорґою журналі м. Крайова «Drum drept» («Пряма дорога») під заголовком *Seara² (Вечір)*, як, до речі, під цією ж назвою він був надрукований в російському перекладі (*Вечер*) у журналі «Русское чтение»³, на основі чого навряд чи можна доходити висновку, що Вірджілові Темпьяну заголовок здійсненого ним перекладу «підказав» російський переклад. Скоріше можна б допустити евентуальну німецьку сугестію, адже ж Темпьяну зробив свій переклад на основі невстановленої досі німецької перекладної версії (до якої невідомо які інформації було подано), ім'я Шевченка подав за німецькою орфографією (Schewtschenko), уважаючи його, можливо, як допускала Магдалина Ласло-Куцюк⁴, німецьким поетом, оскільки цей же переклад Темпьяну включив 1924 року в антологію власних перекладів з німецької літератури *Din scriinul vechi (Із старої скрині)*.

Неймовірним здається припущення Магдалини Куцюк. Широко обізнаний з німецькою літературою, можливо, і з літературознавчими німецькомовними розвідками, Темпьяну не міг уважати німецьким поетом Шевченка, ім'я якого в Німеччині стало відомим 1843 року, отож ще за його життя, вже на початку 40-х років, після появи у 1840 р. його *Кобзаря*. Зацікавлення українським поетом поступово зростало, як засвідчують статті про нього, написані, наприклад, в г. «Leipziger Zeitung» («Лейпцігська газета», 10 червня 1860 р.), «Die Gartenlaube» (1862, № 28), «Zeitschrift für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft» («Журнал слов'янської літератури, мистецтва і науки», 1862, т. 1) чи наукові розвідки, надруковані Л. Штауфе-Сіміновичем, Е. П. Нойбауером, Й. Г. Обрістом або В. Фішером, із яких Темпьяну міг би дізнатися, що Шевченко – «ein kleinrussischer Dichter» і як саме транслітерують його ім'я німецькою мовою (W. Fischer, *Taras Grigorjewitsch Schewtschenko. Biographisch-kritische Skizze eines kleinrussischen Dichters*, «Baltische Monatsschrift». В. XXXIV, № 8, s. 648-706; № 9, s. 740-756). Про Шевченка Темпьяну міг дізнатися з німецьких перекладів його віршів, здійснених до його перекладу 1915 р. *Садка вишневого коло хати*, наприклад, С. Шпойнарівським і

надрукованих у 1903 р. в «Ruthenische Revue» (пізніша назва – «Ukrainische Rundschau»), де поряд з поезіями *Думи мої, Минають дні, минають ночі* й ін. появилася і поезія *Садок вишневий коло хати*. Ці вірші разом з багатьма іншими увійшли у чернівецьку збірку 1904 і 1905 рр. «Schewtschenkos ausgewählte Gedichte». Темпьяновому обізнанню з Шевченком могли послужити переклади Юлії Віргінії його тридцяти віршів і поем, здійснених 1911 року («Ausgewählte Gedichte von Taras Schewtschenko» – «Вибрані поезії Тараса Шевченка», Лейпціг, 1911.) Отож, ім'я українського поета Темпьяну транслітерував за встановленою в німецькій мові формою.

Вірш *Садок вишневий коло хати* коротко представив і Стеліан Ґруя⁵. А Іон Козмей, згідно з постійним його поступом, зацитував Ґруя, коротко зрештуював припущення Магдалини Куцюк, не вказуючи її імені, і подав сумарний аналіз версії Вірджіла Темпьяну й інших румунських перекладів.

Садок вишневий коло хати вдруге в Румунії переклав у 1945 р. Міхаїл Садовяну, давши йому назву *Primăvara (Весна)*, уважаючи його «тристрофною картиною сільського українського життя, подібність якої з нашими юнацькими спогадами і уявленнями надзвичайна» («... un tablou de trei strofe al vieții rurale ucrainene, a cărei asemănare cu amintirile și viziunile noastre din pruncie e izbitoare»), як відзначав він у передмові до першого румунського *Кобзаря* Тараса Шевченка 1952 р. Достовірною картина весняного теплового вечора, сімейного вечеряння на присьбі, гудіння хрущів (які своєю появою «давали знати», що вже пора сіяти кукурудзу), співи молоді на вулиці, збереглись по цей час і в пам'яті автора даних рядків, напевно, і в пам'яті молодших чи старших уродженців південнобуковинських українських, а то й, як вказує Садовяну, румунських поселень.

Решта румунських перекладачів – Віктор Тулбуре (1952, 1957, 1963, 1990), Іон Ґеорґіце (1989), Іон Козмей (1999, 2007) та Стеліан Ґруя (2001) надрукували свої переклади без заголовків, починаючи з першого віршового рядка.

Оцінення Міхаїлом Садовяну *Садка вишневого коло хати* як картини сільського життя подає корисну сугестію для його жанрового визначення. Вслід за Міхаїлом Садовяну, Стеліан Ґруя назвав цей вірш «хвилюючою картиною сільського життя в Дніпрових степах»-«найкращою пастеллю в українській літературі» («Tabloul emoționant al vieții rustice din stepele Niprului»-«cel mai frumos pastel din literatura ucraineană»),

(Продовження на 4 с.)

Корнелій ІРОД

Михайло Гафія Трайста - лауреат премії Спільки письменників Румунії

Урочисте засідання з нагоди присудження премій Спільки письменників Румунії за 2016 рік відбулося в Бухаресті 29 травня 2017 року о 18 годині в залі «Медія» Національного театру.

Засідання відкрив Ніколає Манолеску, голова Спільки письменників Румунії, який представив членів журі, котрі ухвалили список книг, номіналізованих на здобуття спільчанської премії; у цьогорічне журі увійшли письменники: Ал. Калінеску, Лівіус Чокарліє (голова журі), Іоан Голбан, Анджело Міткєвіч, Єуджен Неґріч, Алекс Штефанеску і Сімона Васілаке. З-серед найкращих книг поезії, прози, есе, літературної критики, дебютної книжки, дитячої та молодіжної літератури, перекладів, книжок нацменшин, виданих у 2016 році, журі висунуло 41 пропозицію, з яких 13 книг були удостоєні премією Спільки письменників Румунії.

Серед заслужених лауреатів престижної премії зараховується й збірка повістей українського письменника Михайла Гафії Трайсти «Між коханням і смертю» (книжка вийшла накладом фінансованим Союзом Українців Румунії у Видавництві RCR Editorial), яка успішно

вписалася в критерії вимогливого журі.

Михайло Гафія Трайста займає чільне місце серед творців української літератури Румунії. Його літературу – поезію, прозу, драматургію, есе – високо оцінюють і літературна критика, і читачі (як українські, так і румунські, оскільки Михайло Гафія Трайста – двомовний письменник).

Премійована збірка «Між коханням і смертю» Михайла Гафії Трайсти шістьма повістями, які увійшли до неї, є панорамним полотном, що претендує на справжню марамороську саґу з багатограним дзеркалом (мальовничим і zarazom таємничим), що відображає події (найчастіше трагічні, але й трагікомічні, герої яких змальовані вправною рукою письменника і його природною, «соковитою» мовою), історії, що розгорнулись на протязі десятиліть у сільському середовищі, яке – своїми легендами, традиціями, міфологією, звичаями, фольклором – дало письменникові можливість створити характерну атмосферу і цілий ряд героїв не лише вірогідних, але в тій же мірі «живих», зворушливих і переконливих.

Один із вагомих елементів Трайстової прози, який додає вартості, краси і забарвлення повістям із «Між коханням і смертю» – це «марамороська мова», якою були вони написані, але письменник уважно й акуратно дозував цю мову, щоб не попасти в надмірну «корінність». А попри це,

будучи досконалим знавцем говору рідного села, мудрості приказок та прислів'їв, марамороських українських пісень, побуту тамтешніх українців, їхньої історії, Михайло Гафія Трайста зумів таким чином створити сторінки справжньої, природної автентичності.

Існує в книжці Михайла Гафії Трайсти між шістьма повістями і одна, сюжет якої розгортається всього-на-всього лише на шести сторінках. Маю на увазі «Гірка щастя», – твір, про який, на перший погляд, через його обсяг не скажеш, що то повість, бо (річ всім відома) повість – це обширна проза, із складним сюжетом, з більшим числом героїв, ніж, приміром, в новелі чи оповіданні. Невже письменник помилився, коли назвав цей твір повістю? Ні. «Гірка щастя» – повість! Бо і її характерний ширший сюжет та комплексність дії і героїв, але ці риси не є «фізично» присутніми, а про них можна додуматися й навіть відчувати: вони переселились, наче якимось рикошетом, із сусідніх повістей, оскільки у них багато дечого спільного: окремі персонажі, оточення, атмосфера і ін.; про все це читач довідався раніше, головню ще з повісті «Між коханням і смертю». В такому разі повторювати

всякого роду описи і у «Гіркому щасті» було би зайвим. Такий підхід Михайла Гафії Трайсти новаторський. Подібний метод вжив, наприклад, Джордже Калінеску у збірці «Три повісті», де повість «Кохана Балческу» („Iubita lui Bălcescu”) нараховує лише кілька сторінок і то зовсім малого формату. А це тому, що головні герої повісті (Ніколає Балческу і Румунія, його кохана), історичні обставини, тодішні події тощо відомі всім у такій мірі, що описувати їх обширніше просто нема потреби.

Премія, якою була відзначена збірка повістей «Між коханням і смертю», свідчить про особливе

оцінення творчості Михайла Гафії Трайсти і завдяки йому zarazom підвищує і «карати» літератури українських письменників Румунії взагалі.

А два тижні перед тим в Римніку Вилча Михайло Гафія Трайста був нагороджений Трофеєм «Небеса Олту» вже за здобутки не в прозі, а в драматургії.

Щиро вітаючи Михайла Гафію Трайсту за удостоєні премії, за високе оцінення багаторічної його плідної творчості, я переконаний, що до мого вітання приєднаються й численні його шанувальники, а також читачі журналу «Наш голос».

Лауреати Трофеїв «Небеса Олту» Ніколає Дан Фрунтелата, Корнелій Ірод і Михайло Гафія Трайста

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 22-а – ВУЗЬКА ДОРГА ОБЩОГО ДІЛА

**«Пам'ятай про останнє своє і не согрішай»
(Сирах...)
«Буває, дорога людині здається простою, та
кінець її – стежка до смерті (пекла)».
(Приповісті...)**

Розпошир удасть твій зір і розум, що світить,
І кінець останній поминай.
Справ твоїх усіх в яку мить стріла улучить,
Усіх бажань спостерігши край.

Речах на яких ти дім поклав?
Якщо камінь, то дім стоятиме.
Якщо на піску твої хороми склав,
З лица землі їх вихор розмете.

Всяка плоть є пісок і вся мирська слава,
І їх солодість омерзне вкрай.
Полюби вузьку дорогу, бігай общим ділом,
Хай буде Господь твій з Давидом пай.
Якщо вернутись треба у Сіон,
То чому тобі у мир сходжати?
Небезпечна путь є в Єрихон,
Живи в граді, що всіх нас мати.

Якщо ж пустився ти в сію дорогу,
Бог скоро путі перепону вдіє,
Бо знаєш, що зійшовши в бездну многу,
То ум наш в бездні зла не радіє.
О ти, що дух весь є той що єси
І число твоїх не витече літ,
Ти, в нас розбійництва духа зміси!
Хай буря твоя розірве оцю сіть!

*На основі оригіналу
та перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк*

Тема «марноти-марнот», одна із головних, навіть притаманних тем духовного напрямку барокко, в тому числі і літературного, повторно наголошується і в **Пісні 22-ій**, але зовсім з іншої перспективи. Якщо письменники напрямку барокко в більшості виявляли та акцентували на безвихідності життєвого шляху, такий би мовити чорний песимізм навіть перед найсвітлішими реаліями життя-буття, нібито даремно пройденого, то Сковорода пробує, на основі життєвих випробувань власного Я, застерегти і приготувати людину до здатності зрозуміти, передбачити і, при потребі, боротись проти такого згубного ставлення до життя-буття.

Структура **Пісні 22-ї** складається із трьох восьмивіршів, кожен з яких складений з двох консенсуально пов'язаних катренів з перехресною римою. В нумерології цифра три означає самовираження, архетипом якої є заводило, а цифра вісім означає чинність, архетипом якої є авторитет. З цієї перспективи, **Пісня 22-а** вважається черговим зізнанням українського поета-мислителя в правдивості власної пройдені життєвої дороги і внаслідок рішучого кроку зміни її напрямку в світлі принципу: Життя – це постійна боротьба, в першу чергу з собою, за світло розуму. Піднявши свій будинок життя на такій основі, український поет-мислитель оправдовує свій авторитет вчителя-заводила.

Перший катрен відповідає значенням біблійних повчань книги Сираха та Приповістей, вибраних та поставлених в епіграфі цього лірично-розмислюючого тексту: **«Розпошир удасть твій зір і розум, що світить, І кінець останній поминай. Справ твоїх усіх в яку мить стріла улучить, Усіх бажань спостерігши край»**. Життя в баченні Сковорода – це простір, в якому людина перебуває певний час, в якому будує власний життєвий дім, в якому бореться/живе, вживаючи власну «зброю» задля затримання гармонії Всесвіту, частинкою якого є. «Зброя» – це думки, слова та вчинки людини, джерелом котрих є «розум, що світить», єдина

сила, спроможна охопити далечінь, широчінь та глибину Простору і Часу, в якому вона, людина, опиняється зовсім не випадково.

Застосуванням метафори «Розпошир удасть твій зір, що світить» поет сугерує існування певної точки зору в кожній людині зокрема, але яка б вона, точка зору, не була, основою її треба на Правді, бо «стріла» заподіяних «справ усіх» наших «улучить» усі наші «бажання», за так званім законом бумеранга. Повчання Сковорода – це пам'ятати, що кожна думка, кожне слово і діло людини мають «край», а саме, невблаганний момент оцінення, що прямо і безповоротно пов'язаний з обраною життєвою дорогою кожної особи і, напевно, роду/ народу в цілому.

Наступний катрен набирає форми алегорії зазначеного повчання: **«Речах на яких ти дім поклав?/ Якщо камінь, то дім стоятиме./ Якщо на піску твої хороми склав,/ З лица землі їх вихор розмете»**. Сугестивність цього естетичного засобу, специфічного образно-інтуїтивному світо-сприйнятті людини, забезпечують метафоричні значення слів «камінь», «пісок», «дім» та «вихор», що символізують підряд: камінь – твердість, непохитність, витривалість, правдивість; пісок – нестійкість, нетривалість, мінливість; дім – людське єство, етико-моральні принципи, суспільний статус; вихор – бурхливі історичні часи, життєві випробування. Внутрішнє єство людини ґрунтується на Правді – твердить український мислитель – забезпечує їй найпотужнішу роль в суспільному оточенні, в часі і в часах.

В другій строфі часто вживаним підходом Сковорода-вчитель конкретно уточняє оманливі «бажання» людини, їхній «край», але й чітко вказує напрямки правдивої життєвої путі: **«Всяка плоть є пісок і вся мирська слава, І їх солодість омерзне вкрай./ Полюби вузьку дорогу, бігай общим ділом, Хай буде Господь твій з Давидом пай»**. Плотські пристрасті і «мирська слава» – «це марнота марнот», це «пісок» людського єства, який унеможлиблює до знищення «сродні» здібності, подаровані людині Верховною Мудрістю для гармонійного її життєвого просування у правдивих взаємовпливах із всіма складовими Всесвіту.

Мотив «вузької дороги общего діла» Сковорода вживає, як в літературних творах, так і в філософських трактатах, в значенні того величезного зусилля, яке витрачає людина для удосконалення «сродної праці». Вартість людських

здібностей та умінь виявляється тільки в її діяннях на користь «ближньому». Митці чи ремісники, вожді, герої чи прості особи позначають себе в розмірі Часу тільки «общим ділом»! «Обща» пам'ять не увічнила жодне важливе діло, здійснене в душі вузького, тільки особистого «бажання».

Український поет-віруючий вважає Христові вчення правильним напрямком життєвої дороги, етико-моральним забезпеченням життєвої оцінки, забезпеченням місця в «Сіоні»: **«Якщо вернутись треба у Сіон, То чому тобі у мир сходжати?/ Небезпечна путь є в Єрихон, Живи у граді, що всіх нас мати»**. Сіон – стародавня фортеця в Єрусалимі, захоплена Давидом і названа містом Давида. В Новому завіті має значення Небесного Єрусалиму, тобто духовного царства Бога. Кожний віруючий – вважає поет, глибокий знавець значень Святого Письма – відчуває потребу повернення до Царства Божого, яко останнього його буттєвого кінця, – це потреба, що впливає з істини, закодованої китайською мудрістю в синтагму: Існує одна і єдина форма невмиручості – це та, котру надає історія. З такої точки зору означає, що людина є те, що гворить про неї мала чи велика історія, і нікому, взагалі, це не байдуже. Це стосується і роду/народу. Звідси випливають і значення запитально-риторичного речення поета, і останніх двох застережень. Перше ґрунтується на притчі про милосердного самарянина, який допоміг ближньому, побитому розбійниками в дорозі до Єрихону (Лука 10), і вселяє ідею неминучих, але повчальних, життєвих випробувань людини, а друге, у формі поради, навчає відповідати любов'ю на Велику Материнську – Божу Любов!

(Продовження на 12 с.)

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 22-а – ВУЗЬКА ДОРГА ОБЩОГО ДІЛА

(Продовження з 11 с.)

Корисно запримітити, що Єрихон, найдавніше людське поселення, яке знаходиться на 250 м нижче рівня моря, набирає тут сенсу антитези в порівнянні з Сіоном – царством божої Правди, розміщеним високо, в небесних просторах. Таким чином, український поет-мислитель-віруючий ставить/пропонує людині вибір!..

І він, чергово, відчуває потребу уточнити істинні зносини Бога з людиною: **«Якщо ж пустився ти в оцю дорогу,/ Бог скоро путі перегороду вдіє,/ Бо знаєш, що зійшовши в бездну многу,/ То ум наш в бездні зла не радіє».**

Допускаючи варіант помилкового обрання людиною життєвої дороги, Сковорода переконливо твердить, що завжди існує «Божа перегорода», тобто правильний вихід: «Розум, що світить-радіє». Це одна із найпотужніших сквородинівських ідей, згідно з якою Боже світло-розум втілюється в естві людини у формі сродних здібностей, котрими вона, людина, долає життєві пристрасті та випробування, тільки плекаючи ті, відмітні їй, Божі дари. Звісним є факт, що людина вживає найефективніше власні розумові здібності в екстремальних ситуаціях. Народна мудрість увічнила цю істину в прислів'ях: «Бог не залишає людину в біді!», «Біда – найкращий вчитель!»

Останнім катреном український поет-віруючий звертається до Всевишнього прямо, від свого і всіх своїх ближніх імені: **«О ти, що дух весь є, той, що єси/ І число твоїх не витече літ,/ Ти, в**

нас розбійництва духа зміси!/ Хай буря твоя розірве оцю сіть!» Бажання позбутися «розбійницьких» облуд здійснюється просто і скоро. Починає признанням вічного існування світла-духу Божої Правди, признанням вчиненого зла, і кінчається різкою зміною життєвої путі, яка б привела до перевтілення внутрішнього ества шляхом Правди.

Сковорода визначає всесущність Господню біблійними словами, почутими Мойсеєм біля неопалимої купини: «Я той, хто є» (Вихід: 3-14). Якщо незмірений є Час його існування, то незмірена є і сила чинити світло-добро. Дієсловом «зміси» в наказовому способі дії поет вселяє ідею всемогутності «бурі»-світла Правди не тільки побороти зло, а й перевтілити його в добро. «Сіті» людських пристрастей – це «марноти марнот», які можна «розірвати», якщо людина прагне «граду, що всіх нас мати»...

Здається, людство знаходиться ще на початках правильних/правдивих засад життєвих доріг. Ваблять ще плотські пристрасті, неймовірно матеріальні надбання, жажливе стремління людини володіти над людиною. Тяжко збагнути їй, що «число літ не витікає» тільки у Верховній Мудрості Всевишнього, а всім нам літа минають скоро і без вороття...

Українська пісня «Літа минають» на музику та слова Дмитра Циганкова допомогла б, можливо, багатьом усвідомити цю істину...

швидкий Дунай, ні плодоносний Ніл, ні веселовидий Меандр, ні золоті крильця.

Сила: Рак точну правду мовить. Без розуму й за морем погано, а мудрому чоловікові весь світ – рідний край: скрізь йому і завжди добре. Він добро не збирає по місцях, а носить його в собі. Воно йому – сонце у всі часи і як скарб у всіх країнах. Не місце його, а він оживлює місце, не вигнанець, а подорожній, і не вітчизну кидає, а лише змінює її; куди прийшов – тої землі і син, бо несе в собі народне право...

Меандр – назва річки в Малій Азії. Сковорода часто порівнює мову біблій з цією річкою, що тече по гарній місцевості, але в'ється, мов змій, та плутає течію свою, мов лабіринт.

Григорій СКОВОРОДА

Щука і Рак

(Із бірки «Байки харківські»)

Щука, натрапивши на солодку поживу, жадібно її проковтнула. Та раптом відчула заховану у ласощах удку, що застрягла у її нутрошах. Рак се здаля примітив і на ранок, побачивши Щуку, спитав:

– Чого се ви, пані, сумні? Де подівся ваш кураж?

– Не знаю, брате, чогось сумно. Думаю, щоб розвеселитися, поплисти з Кременчука в Дунай. Набрид Дніпро.

– А я знаю джерело вашого суму,–сказав Рак.– Ви проковтнули удку. Відтепер вам не допоможе ні

Кріна ГРІНЬ

Відзначення пам'яті святих Кирила і Мефодія в Бухаресті

24 травня – день пам'яті святих рівноапостольних Мефодія і Кирила. Це велике свято не тільки для українців, а й для всіх слов'янських народів, бо вшановуючи слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія, вони святкують День слов'янської писемності і культури.

Цього року першими свято відзначали болгарари, які 2 травня в Національному Музеї карт та старої книги в Бухаресті організували виставку знаменитого болгарського художника Кирила Гогова, члена Союзу художників Болгарії, одного із творців сучасного болгарського герба. Посол Болгарії в Румунії представив картини і наголосив, що ця виставка стала можливою завдяки Міністерству закордонних справ Болгарії. Гості, між якими були представники багатьох меншин, в тому числі і Союзу українців Румунії, а також і представники Посольства України.

30 травня вже настала черга українців святкувати цих двох великих святих. Вечір обіцяв бути цікавим. Організатор події Ярослав Колотило, голова Бухарестської організації Союзу українців розділила подію на дві частини: наукову і культурну. На початку вечора пані Колотило представила гостей і, звісно, сказала декілька слів про святих Кирила і Мефодія, про їх життя. При цьому додала, що писемність, яка виникла у слов'янських народів завдяки цим двом святым, відкрила їм не тільки дорогу до знань і навчання, а й дала ширші можливості для розвитку їх культур. До цього моменту до світових знань, книг, та навіть до Біблії й інших Святих книг мали доступ тільки ті, хто володів однією із трьох мов: грецькою, латинською або івритом.

У продовженні Іван Робчук розповів про значення букв глаголиці. Про те, що деякі букви мали і чисельну величину. Святи Кирило і Мефодій не тільки придумали алфавіт, який мав в основі малі грецькі букви, а й переклали багато церковних книг: *Євангеліє, Псалтир, Апостольські послання*. Вони проповідували християнство по цих книгах у Моравії, звідки дійшли до Київської Русі, звідки вже

спрощений варіант глаголиці – кирилиця – дійшов і в румунський простір.

Потім свою доповідь представила професор Іріна Йонеску. Вона говорила здебільшого про життя цих двох святих і про алфавіт. Всі гості, між якими були і викладачі університету, головно слов'янської філології, дуже уважно слухали. Пані Йонеску не тільки розповіла цікаві речі, а й зробила це з гумором, тому її презентація була дуже захоплюючою.

Студентка Бухарестського університету Кріна Грінь прочитала коротеньку доповідь про міфи, які існують про життя Кирила і Мефодія, і про цінність їхньої роботи і в наші дні.

Професор Плиту розповів про великий внесок Кирила у роботу братів над алфавітом і перекладами, а також про те, що вони ввели в алфавіт християнські символи, такі як хрест, трикутник (який символізує Святу Трійцю), чи коло (яке символізує божественність).

Після наукової частини заходу послідувала артистична. Інструментальний гурт «Зоря» загравав букет українських мелодій, всі гості були у захваті. В кінці вечора, після обговорення доповідей, вокальна частина гурту «Зоря» виконала низку українських пісень.

Всі гості виявили своє задоволення. Я впевнена, що і студенти Бухарестського університету, які були присутні на заході, мали можливість дізнатися дуже багато нового про історію слов'янської писемності і про Кирила та Мефодія, які відкрили для слов'янських народів цілий світ книг і дали можливість широкого доступу до нової інформації.

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЩАСТЯ ВМЕРТИ ЗА РІДНИЙ КРАЙ (Штрихи до портрета Дмитра Геродота)¹

(Продовження з № 275)

Українська емігрантська громада Румунії добре усвідомлювала потребу створення Українського національно-політичного об'єднання за кордоном і жваво дебатовала це питання, особливо, коли українські політичні угрупування Чехо-Словаччини намагалися реалізувати його в 1926 р., не виявляючи однозначного ставлення до уряду УНР. Українська емігрантська громада Румунії, яка висунула ідею такого об'єднання ще в 1923 р., вважала, що збереження і найдійовіша підтримка уряду УНР, особливо в час, коли ворожі сили не зупиняються ні перед чим, щоби його знищити, стало «питанням не лише національної честі, а й політично-державної дозрілості української нації»². До обговорення гостро актуального питання про об'єднання усіх українських емігрантських сил активно прилучився Дмитро Геродот, який, зокрема, на IV конференції української еміграції в Румунії (1926 р.) відзначив: «Для організованого громадянства в Румунії ідея політичного об'єднання не є новою. Вагу такого об'єднання всі розуміють і над нею уже не дискутують. Ставляться лише питання про те, хто має входити в це об'єднання. Ми завше стояли на ґрунті самої широкої доступності. Нашим гаслом було і єсть – боротьба за незалежну соборну українську державу, а не за форму цієї держави»³. А коли письменник Ілько Гаврилюк запропонував до об'єднання запросити й українських комуністів з Харкова, Дмитро Геродот відповів: «Мета політичного об'єднання – з'єднати активні українські сили, що змагаються за незалежну Українську Державу. Українські комуністи стоять на платформі III Інтернаціоналу, який не визнає не тільки української, а взагалі ніякої державності. Коли п. Гаврилюк вкаже мені таких українських комуністів, які стоять на платформі незалежної соборної України, то я запропоную тоді запросити і їх до об'єднання. Я таких комуністів не знаю. Тому говорити про їх участь в українському політичному об'єднанні не доводиться. Ми й вони – два ворогуючі табори. На українських комуністів ми дивимось як на відпоручників московської окупаційної влади на Україні. До того часу поки це так, ми можемо говорити лише про об'єднання проти них, а не з ними»⁴. Це була позиція політичної сили, яка чітко усвідомлювала сенс боротьби

за незалежну українську державу і не припиняла цієї боротьби навіть на чужині.

Діяльність Української емігрантської громади Румунії постійно висвітлювалася різними періодичними виданнями. Йшлося не тільки про певні поточні події, а й про основні напрямки роботи за тривалий час. Значення таких публікацій, автором яких майже завжди виступав Дмитро Геродот, полягало не тільки в тому, щоби детально проаналізувати пройдене, а й на основі цього накреслити плани на майбутнє. У статті «На службі українській справі», в якій підсумовувалася діяльність української емігрантської громади Румунії за перше десятиріччя її існування, Дмитро Геродот відзначав: «І зараз, коли совіська Москва зліквідувала всі ознаки навіть бутафорської окремішності України і коли вона приступила до планової ліквідації внутрішнього українського фронту, причому робить це у такий властивий більшовикам брутальний і варварський спосіб, при якому постає реальна загроза цілковитого винищення українського населення на Великій Україні, – знову можемо ствердити правильність тих позицій, на які свого часу стала українська еміграція в Румунії, і на яких вона непохитно стоїть»⁵. Водночас автор публікації чітко усвідомлював, що адепти комуністичної ідеології задля досягнення своїх нелюдських намірів, у тому числі і стосовно української еміграції, не гребують нічим, пускаючи в хід різні брутальні методи – брехню, наклепи, вбивства, терор.

Єхидність і лицемірство більшовицьких пропагандистів відчув на собі і Дмитро Геродот. Чернівецький комуністичний агітатор Семен Галицький, обурений закриттям своєї газети «Боротьба», у 1928 р. звів на нього наклеп, безпідставно приписуючи йому співпрацю із міністерством внутрішніх справ Румунії. На захист Дмитра Геродота стала газета «Хліборобська правда», давши гостру відповідь «більшовицькому агенту»⁶. Також і сам звинувачений виступив на її сторінках із статтю «Професійні клеветники», в якій наголосив: «Ми, а в тому числі і я, представники політичної української еміграції, що знайшли гостинний притулок на терені Румунії, у внутрішні справи цієї країни не можемо і не хочемо вмшуватися. Робити це не дозволяє нам елементарна етика. (Для більшовиків та їхніх агентів такий спосіб поступовання, без сумніву, незрозумілий).

Отже, нія, ні будь-хто інший з відповідальних українських емігрантів у Румунії, жодних ні офіційних, ні неофіційних функцій не лише при міністерстві внутрішніх справ, а взагалі при жодному міністерстві Румунії, не мали і не маємо. Тому закриття «Боротьби» відбулося без жодного впливу з боку емігрантів»⁷. Натомість автор статті порадив наклепникові і таким, як він, захистити безправну пресу Совдепії, оборонити радянських робітників і селян, які зазнають масових політичних арештів комуністичного режиму, тисячами гинуть від непосильної праці й голоду.

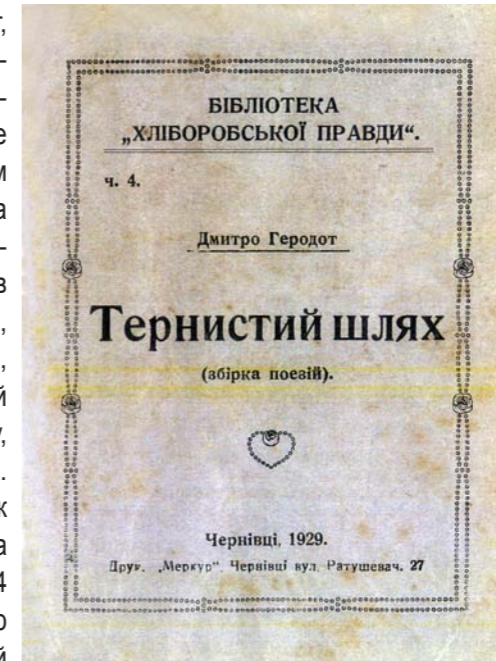
У 1941 р. за зразком німецького «Гітлер'югенду» в Румунії виник легіонерський рух шовіністичного напрямку. Дмитро Геродот із дружиною та Гнат Порохівський потрапили до в'язниці. Їх сприйняли за росіян і більшовиків. Довелося докласти чималих зусиль, аби довести протилежне і вийти на волю.

Як людина Дмитро Геродот, за спогадами Ольги Порохівської-Андріч, «був надзвичайно добрим, щедрим, веселим, дуже любив жартувати. Був великим ентузіастом. Це була сильна натура, ніколи він не втрачав відваги та надії, завжди знаходив вихід із будь-якої ситуації. Але, мабуть, ніколи собі не уявляв, що опиниться колись у найтяжчій ситуації, як вороги візьмуть гору, що і сталося згодом, у 1944 р.»⁸. Після перемир'я, укладеного між Румунією і Радянським Союзом, на територію Румунії 23 серпня 1944 р. вступила Червона Армія, а з нею – НКВД. Розпочався небачений терор, багатьох українських емігрантів, у тому числі й Гната Порохівського, було заарештовано. Дмитро Геродот перейшов на нелегальне становище, змінив прізвище і зовнішність, перебивався випадковими заробітками, щоби утримувати свою дружину і родину Гната Порохівського. Згодом йому пощастило влаштуватися касиром в одній із бухарестських аптек, де він пропрацював аж до виходу на пенсію. Наприкінці 1974 р. внаслідок дорожньо-транспортної пригоди занедужав і помер у січні 1975 р. Похований у передмісті Бухареста, на цвинтарі Пантелімон-2.

Так завершив свій земний шлях славний лицар, відданий українській справі герой. Він ні на мить не сумнівався у справедливості боротьби, якій присвятив усе своє життя, до останку зберіг дух безстрашного

воїна, незламного патріота і з оптимізмом сприймав майбутнє рідного народу так, як писав у вірші із збірки «Тернистий шлях» (1929):

Хай сумна наша доля, як ліс восени,
Хай по всесвіту бродять України сини,
Але ж в душах у нас не гнітюча журба,
Наше гасло – рішуча тверда боротьба...
Ми для Рідного Краю тепер живемо,
Ми для нього на смерть, як на свято, йдемо...
Ще заграє Дніпро, зашумить очерет,
Буде герць, буде бій і кривавий бенкет,
І, омита в сльозах та в кривавій росі,
Україна в незнаній ще досі красі
Встане пишна, весела, могутня, ясна,
Мов цариця природи – красуня весна...⁹

Творча спадщина Дмитра Геродота (Івашини), особливо початкового періоду, на жаль, ще повністю не виявлена, не упорядкована і відповідно не оцінена. На сьогодні здійснюються лише перші підходи до її вивчення. Сподіваюся, що невдовзі вагомий набуток Дмитра Геродота як політичного діяча, журналіста, публіциста і поета стане доступним для широкої громадськості й надалі надійно служитиме Україні на її нелегкому шляху до здобуття повної незалежності і процвітання в колі європейських держав.

¹ Автор щиро дякує п. Ользі Порохівській-Андріч за можливість використати в цій статті фото та інші матеріали, що стосуються життя і творчої діяльності Дмитра Геродота.

² Геродот Д. До справи національного об'єднання / Дмитро Геродот // Тризуб. – 1926. – Ч. 50. – 24 жовт. – С. 20.

³ Там само, с. 21.

⁴ Там само.

⁵ Геродот Д. На службі українській справі, с. 27.

⁶ Більшевицькі клевети // Хліборобська Правда. – 1928. – Ч. 30. – 12 серп. – С. 3.

⁷ Геродот Д. Професійні клеветники / Дмитро Геродот // Хліборобська Правда. 1928. – Ч. 31. – 26 серп. – С. 2.

⁸ Порохівська-Андріч О. Дмитро Івашина-Геродот (Спогади): машинопис / Ольга Порохівська-Андріч // Особистий архів автора статті. – С. 5.

⁹ Геродот Д. Тернистий шлях (Збірка поезій) / Дмитро Геродот. – Чернівці: Меркур, 1929. – С. 5.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXI)

Фольклористика. 13. Статейні наукові осмислення

(Продовження з № 275)

До фольклорних наукових зацікавлень кафедри слов'янських мов Бухарестського університету, окрім представлених у попередніх статтях даної рубрики, входили і питання румунсько-українських (слов'янських і ін.) фольклорних зв'язків народної української творчості Румунії та материкової, представлені принагідно у передмовах до збірників автора даної статті чи в окремих його розвідках – по жанрах та видах: у сфері народних ліричних пісень¹, балад, історичних пісень та пісень-хронік², весільної пісенної обрядовості³, колядкової пісенної обрядовості⁴ та усної оповідальної творчості⁵.

Фольклорні взаємини автор даної статті розглянув у ряді інших розвідок у значно ширшому плані, починаючи з древньоіндійської літератури, з європейської античності, зокрема з поем Гомера *Іліада* та *Одіссея*, що являють собою, як відзначав румунський їх перекладач Джордже Мурну, «храм всесвітньої літературної культури», а фактологічним багатством – «конгломерат, басейн, в який, правдоподібно, влились довколишні потоки» – відгомони епохи заліза XII – IX ст.ст. до н.е., впливи орієнтального мітос-у, включно і фольклорні витоки, що сугерує інтригує гіпотезу існування ряду символічно-культурних універсалій, які у південносхідному європейському ареалі зустрічаються, згідно з вираженням Арнольда Ван Геннеп-а, як «звичайні усні залишки».

Можливий відгомін універсалій, наявних ще в древньоіндійських *Ведах* (1.500-1.000 р. до н.е.), автор даної статті спробував ідентифікувати у видозмінених формах в південносхідній європейській словесності⁶. Мотив *самославлення* (*самопрославлення*, *самовихвалювання* тощо) гімна *Варуна й Індр* з *Рігведи* (*Веди гімнів*), наприклад, у видозміненій формі, але своєю суттю наявний в українських та румунських колядках. Подібно тому, як древньоіндійські Варуна, охоронець світового ладу і закону, бог неба, моря і місяця, та войовничий бог Індр самовихвалюються (самопрославаються), перший – своєю необмеженою силою, а другий – своєю незвичайною

героїчною вдачею та войовничою завзятістю, у свою чергу змагаються чи сперечаються, вихваляються/прославляються квіти стосовно першенства кожної з нихукраїнськості(мотиввідомийрумунському фольклору під назвою «*întrecerea florilor*», – «змагання квітів»), або подібно сперечаються вихо, пшениця та миро (із втручанням у суперечку Бога чи Ісуса Христа, як в індуському гімні у змагання-суперечку між Варуною й Індру втручається їхня примирниця цариця Пурукутсані). Ближче до древньоіндійського сперечання-самославлення чи самовихвалювання (навіть з використанням відповідного дієслова-присудка *хвалитися*) наявне в українських колядках господареві, де сонце, місяць і травневий дощ, яких названо не іменами древньоіндійських богів, а роковими *гостями* (*товаришами*, *королями* тощо), змагаються у самовихвалюванні: *Ой сонце каже: «Нема над мене!/ Ой як я зйду рано в неділю, / Рано в неділю, всюди загірю, / Всюди загірю, ще й по повір'ю»* (обколядованого господаря – *I.P.*). *Ой місяць каже: «Нема над мене!/ Ой як я зйду темної ночі, / Зрадує ми ся гість у дорозі, / Гість у дорозі, волики в возі, / Волики в возі, сінце в полові».* / *Ой дощик каже: «Нема над мене!/ Ой як я спаду мая місяця, / Зрадує ми ся яра пшениця, / Яра пшениця, всяка пашниця»*. Цікава аналогія між індуським гімном та українською колядкою – і стосовно немалої винагороди виконавців даних двох пісень: подібно тому, як гуцул-колядник гіперболічно-гумористичним стилем вимагає «*Та за коледку – ковбасів гредку, / До того дива шє бочку пива*», так і древньоіндійський поет-ріші, правдоподібно, серйозним тоном вимагає за свою пісню: «*Нам, Індру й Варуно, корову дайте, / Яка не б'ється, як її доїти*», корова, як відомо, у древніх індійців була найповажнішою твариною, обожнюуючою.

У гімні *До Пушана* наявні інші мотиви-універсалії, що лягли в основу усної культури народів. Так, наприклад, «взаємовигідне» спілкування первісного індуса з божеством («дай мені, боже, те і те, бо я тобі даю жертву») визначило, мабуть, аналогічне спілкування актантів у семіотичній системі зви-

чаєвого й пісенного обрядового дискурсу: на піднесений подарунок, виражену просьбу по допомогу, слід відповідати взаємним подарунком (у південнобуковинських українських селах перед весіллям батьки нареченої і батьки жениха взаємно обмінювались калачами, які називались «обмінні колачі»), задоволенням просьби, як, наприклад, в українській весільній обрядовості й пісенності та у тематично співвідносних українських колядках дівчини й парубкові.

Інший архетипальний мотив гімну *До Пушана* стосується, так би мовити, «статусу» древньоіндійського бога: Пушан пасе людські корови та коні (=відбиток у гімні первісного заняття древнього індуса пасуха-скотаря), подібно тому, як у румунських, українських та інших колядках Бог (Ісус Христос, святі) хазяїнують на господарстві: пасуть худобу господаря, орють його ниву.

Можливе відлуння мотиву-універсалії з пісні цілком світського характеру *Гравець у кості* із збірки *Сама-веда* (*Веда співів*) наявне в українських колядках парубкові. Гра у кості (по-рум. *zaruri*) була дуже поширеною у древній Індії, де існували навіть гральні клуби-сабга. Древньоіндійський мотив гри у кості, правдоподібно, слід би вважати справжнім «бродячим» «усним культурним залишком» в українських колядках, а це на основі того, що пісня *Гравець у кості* виконувалась як магічне замовляння щасливого кидка костей (коли, викинуті на дощці, кості ділилися рівно на 4), подібно тому, як українськими колядками з мотивом гри парубка у кості алегорично виражалося йому щасливого одруження. В українських колядках даний мотив становить першу з виконуваних парубком дій (А + Б), що становлять основу алегоричного їх дискурсу: (на високій сосні колиска = локалізація дії) + «*В тій колисочці гордоє дитє, / В кості грає* [А], *краще співає*» [Б]. Автохтонізуючись у поетичних колядкових моделях, цей «бродячий» мотив втратив своє первісне значення. Народні виконавці колядок і навіть наукові дослідники сприймають його як гру на певному музичному інструменті, адже ж, поряд з рідше вживаним *В кості грає*, зустрічаємо і *У віраани* (*На скрипочку, На дудочку, В китаї*) *грає*. Особливо інтригуючим є останній вираз, *В китаї грає* чи деінде – *В кита грає*, якому коментатори надають значення *китар, китара, гітара*, що було б зовсім непереконливою «модернізацією» винятково архаїчного й «закостенілого» виразу, як і вираз *В карти грає*, який теж здається невласивим тематиці

колядок, хоча гра у карти відома в народному побуті. Враховуючи одну із закономірностей усної традиції – постійну заміну людьми *незрозумілого зрозумілим* – можливим здається виведення українських колядкових лексем *кита* і *карти* з ведійського слова змістовно призабутого і фонетично «українізованого» (фактично – спотвореного) *крта* (найщасливіший кидок гри у кості), правильно було б *В крта грає*, що зайвий раз підтвердило б древньоіндійсько-українські (й інші) мовні та фольклорні зв'язки.

Цікаві аналогії-універсалії, напевно, зародились у древньоіндійських епічних поемах, які протягом віків щедро «живили» темами, образами і сюжетами усну і писану всесвітню літературу. Одна з них – це поема *Рамаяна* (IV ст. до н.е. і IV ст. н.е.), в якій йде мова про фантастичне народження напівбога Рами, його хвилююче життя і царювання «десять тисяч років та ще стільки ж» і відправлення на небо – один з найархаїчніших і всесвітньо поширених фольклорних мотивів, наявний у міфах, ритуалах та легендах, приурочених до постатей царів-богів, а то й до постатей магів, мудреців та містиків у творах Південно-Східної Азії та Океанії, у древньому Китаї, в Індії та в інших сторонах світу. Спокусливим здається можливий відгомін деталей епізоду вознесення Рами на небо в румунських, українських та інших колядках. Щоб вознестись на небо, Рама повинен був перейти річку, що відмежовує світ живих людей від світу мертвих, дана річка називаючись Сараєм, а не Стіксом. До переходу річки Рама зазнає тимчасову тілесну смерть-трансцендентність, тобто перебуває в тимчасовому сні, як господар та господиня в румунських колядках чи дівчина в українських. «Прокинувшись» після тимчасової тілесної «смерті»-сну, Рама возноситься на небо, що описано в *Рамаяні* так: «*Задупи священні, запашні, чарівні вітри, і боги стали сипати квіти з неба* (курсив н. – *I.P.*). Тоді Рама приготувався, щоб ступити в священну воду Сараю. Брахма привітав його з неба: «Слава тобі, Вішну, повертайся до нас...»

Зв'язок між трансцендентністю-тимчасовою тілесною смертю Рами, його пробудженням та вознесенням на небо (тобто перехід вмиранням із земного стану в небесний) і колядками ґрунтується на прадавньому погляді про анулювання («вмирання») старого світу і народження нового у момент переходу з одного року в інший. Такий погляд, здається, «наклався» на все земне життя. До речі, в передодень Різдва день Святвечора був і днем поминання покійників.

(Продовження на 20 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXI)

(Продовження з 19 с.)

Мотив тимчасової смерті в символічно-алегоричному значенні зустрічається в центральній і східноєвропейських колядках дівчині з основним мотивом *дівчина спить*, який, згідно з інтерпретацією французького вченого А.Ван Геннепа (див. його *Les rites de passage*, Париж, 1909), слід уважати перехідним ритуальним моментом: тимчасовою символічною тілесною «смертю»-сном дівчина переходить з попереднього її стану (дівочого) у сан заміжньої жінки. Значення символічної «смерті»-ритуального переходу дівчини з одного стану ясніше подають румунські колядки: *дівчина спить* (мотив А)+ *молодець пробуджує її* (мотив Б), тобто якраз її жених, який бере її за дружину. Можливим відлунням видозміненої древньоіндійської універсалії *сипання* (богами) *квітів* на тимчасового «мертвого» Рами здається той факт, що тимчасово «мертва» дівчина спить під *розквітлимми яблунями*, з яких, напевно, на неї сипляться квіти. Відлуння даної універсалії наявне і в румунських колядках типу *Муж і дружина* (в деяких варіантах – і діти) *сплять в ліжку* (= тимчасова тілесна символічна «смерть» – момент переходу із попереднього стану (старого року) в новий, регенерований час (А.Ван Геннеп; Мірча Еліаде), а на них, як на Раму, сипляться яблуневі квіти.⁷ В румунських колядках, до речі, дуже поширені форми приспіву *Florile dalbe (Білі квіти)* і *Flori dalbe de măr (Білі яблуневі квіти)*, які, як і мотив *сипання квітів* (на сплячих осіб) в румунській фольклористичній досі пояснювано імпресіоністично або у зв'язку з весною. Аздається, що це – мотив-універсалія, яка збереглася в румунських колядках як окремих «закостенілий» «уламок», що належить до колишнього «цілого». Відлуннямотиву-універсалії *пробуджування сплячого (-их)* наявне і в зачині румунських колядок *газдам* – господареві й господині, яких колядники спонукують *не спати – Sculați, gazde, nu dormiți. / Сă nu-i vremea de dormit... (Не спіть, газди, вставайте. / Бо не час зараз спати...)*, – це спонукання на протидію того, що в граничну ніч між старим і новим роками не прийнято спати, і, взагалі, жителі традиційного села строго підлягали цій ритуальній забороні.

Надто інтригуючою здається можлива міграція з приблизно півторитисячної індійської перлини *Панчатантри* (точніше, з її *Сьомої повідки-тантри*) в український фольклор (можливо і в

інший) видозміненого вже в ньому сюжету на тему незрадливої взаємної любові закоханих. Історія постання даної пісні така: блукаючи лісом, древньоіндійський поет Вальмікі милується зворушливою любов'ю пари закоханих голубів. Але pojawiaється мисливець, «необачну голубку» «кидає в клітку», «а бідний голуб, що на дереві гніздо мав», жалібно стогне, «озиваючись сльозами». «Голубка скніла від жури, у клітці сидючи», але почувши, «як зве її дружина», зраділа, радячи голубові «не гніваться на мисливця, що той сільцем спіймав її», «відкинути свою зненависть» й «пошанувати його належно», бо то – «покара за (її) тяжкі провини».

Сповнений глибокого жалю, поет відгукнувся співчутливими словами, які лягли в основу цієї пісні-двовірша про закохану пару голубів.

З древньоіндійською піснею тісно перегукуються пісні-балади народів Південно-Східної Європи на тему незрадливої взаємної любові закоханих і після їхньої смерті, дійовими особами яких бувають особи з-поміж молоді. На превелике щастя (!), пісню на дану тему і з тими ж дійовими персонажами (голуб, голубка, мисливець) було записано 1969 р. в с. Нісіпіт Сучавського повіту⁸, а інший її варіант – того ж року в добруджанському селі Пошта Тульчанського повіту. Різниця в тому, що в обох варіантах «стрільчики» (в гуцульському варіанті) голуба вбивають, а голубку «на тихий Дунаєчок» спроводжують, добруджанський же мисливець бере голубку «під полу» й «несе додому».

Вальмікі, правдоподібно, майстерно змалював картину кохання закованої пари голубів, але ні в українських варіантах дана картина не є менш поетичнішою, зокрема в гуцульському варіанті, що не без людського побутового елементу (споживання вина на побутках) і того, що дослідник поезії Міхая Емінеску Думітру Каракостя називає «уроком *ars amandi*» («уроком мистецтва кохання»):

*Та пьд дубом, та пьд дубом, та пьд дубиною
Сидів голуб из голубков, та й з голубиною.
Сидів голуб из голубков, винце попивали,
Праве крилце бо й стелили, лівим си вшивали.*

Приблизна варіант існує в румунському фольклорі:

*Știi tu, mândră, cum eram/, Până nu ne despărțeam,
Dintr-un măr ne săturam. / Dorul jos ni-l așterneam,
Cu dragostea ne-nveleam. / Și, Doamne, bine*

trăiam! (Знаєш, мила, як ми почувались. / Коли не розходились. / На долівку жажду влягали. / Любов'ю ся вкривали. / Добре, Боже, ми проживали). Чи не найкраще відтворив «урок мистецтва кохання» Міхая Емінеску словами Лучафера до кованої Каталіни: «... *când ți-oi întinde brațul, să mă cuprinzi cu brațul...*» («... як простягну тобі я руку, обними мене рукою...»).

Добруджанський варіант значно простіший:

*Ой на тій горі, ой на тій круті
Любовалася пара голубів,
Любовалася, ціловалася,
Сизими крильми обнімалася.*

Інша різниця між піснею Вальмікі і українськими варіантами в тому, що голубка у древньоіндійській пісні, хоча «скніє в клітці», вона не обвинувачує мисливця-птахолова, мотивуючи його поступ тим,

Примітки

1 *Передмова до: Народні співанки.* Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка, Editura Pentru Literatură, București, 1969, р. 5-31.

2 *Передмова до: Відгомони віків.* Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік. Зібрав і упорядкував д-р філологічних наук Іван Ребошапка, Видавництво «Критеріон», Бухарест, 1974, с. 5-32; Іван Ребошапка, *Відгомони опришківства в українській уснопоетичній традиції з Банату II «Обрії»*, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1981, с. 184-194; його ж, *Інтеретнічний контекст пісні «Сидит Пінтя у темниці» II «Обрії»*, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1985, с. 180-199; його ж, *До питання про структурно-образну тотожність варіантів однієї опришківської легенди II «Обрії»*, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1986, с. 182-198; його ж, *Володимир Гнатюк і румунська фольклористика II «Blahozvest práce. Vedecký zborník na počest akademika Mikulaša Mušínkí»*. Užhorod-Prešov, 1988, s. 53-61; передрук у: «Наш голос», № 3(7), 1991, с. 66; його ж, *Своєрідність фольклорного «білінгвізму» II «Conferința Națională de Bilingvism»*)16-17 iunie 1997, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, București, Editura «Kriterion», București, 1999, р. 55-82.; його ж, *Фольклорні взаємовідносини на Буковині II «O Bukowinie. Razem czy oddzielne?»*, Piła-Warszawa, 2000, s. 234-258; Ioan Rebușarcă, *Model narativ comun și variante naționale în legendele carpatice despre haiduci*, «Lingua Pax», 2000, p. 191-200; idem, în «Curierul ucraïnean» (București), nr.nr. 87, 88-89, 90-91, 2001.

3 Іван Ребошапка, *Аромат невянучих дивоцементів*, передмова до: *Добробок поколінь.* З фольклорної спадщини села Нгостина Сучавського повіту. Записи та упорядкування, передмова та примітки д-ра філологічних наук Івана Ребошапки. Обкладинка та ілюстрації Івана

що він «Нещасний змерз і зголоднів», «від дощу собі притулок тут знайшов», тоді коли голубка в українських варіантах сумно переживає втрату своєї пари, в гуцульському варіанті вона «не їсть та не п'є», а «Лиш на тихій Дунаєчок плакати іде», «із сто двацять голубиків» не може вибрати такого, якого мала (який був «...симвокрилець./Та й у личко, як еблучко, в очкі чорнобривець»), а в тульчанському варіанті вона «...гуде, зерна (насипаного аж по колінця) не клює», «...водиці не п'є» та «...йде на ту гору та все думає./ «Як мені їсти, як мені пити./ А як мені в світі без парочки жити!»

Підримкою можливої міграції древньоіндійської пісні й її сприйняття та автохтонізації в українському фольклорі може послужити й те, що вона і два представлені тут українські варіанти мають поетичну форму двовірша.

(Далі буде)

Фрасинюка, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1982, с. 5-26; Іван Ребошапка, передмова та коментарі до весільних обрядових пісень, надрукованих у: Іван Ребошапка, *Вінок року.* Українська обрядова поезія в Румунії. Двомовне видання – Ioan Rebușarcă, *Cununa anului.* Poezie rituală ucraïneană din România. Ediție bilingvă, Editura Mustang, București, 2002, p.5-167.

4 Ioan Rebușarcă, *Colindele românești în contextul cercetărilor comparate est-slavice*, «Analele Universității din București. Seria Limbi Slave», 1971, р. 55-67; Іван Ребошапка, *Визначення, походження, тематичні, стилістичні та функціональні ознаки колядок.* – передмова до: *Ой у саду-винограду.* Збірка світських величальних пісень. Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка, Видавництво «Критеріон», Бухарест, 1971, с. 5-28; коментар до побутування на Південній Буковині румунської новорічної пісні обходу з плугом – *Plugișorul* – в українських редакціях, у передмові до збірника *Добробок поколінь*; коментар до колядок, новорічних пісень *Меланка*, різдвяного *Вертепу* та великодніх ігор («Зельман», «Подольночка», «Вербовая дощечка») з мараморського села Кречунів, у книзі *Вінок року*, с. 168-335.

5 *Передмова до: Оленський цвіт.* Збірка української усної оповідальної творчості з Румунії. Записи, опрацювання, передмова та примітки д-ра філологічних наук Івана Ребошапки, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1978, с. 5-16; Іван Ребошапка, *Осучаснення традиційних народних казок II «Обрії»*, Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1984, с. 160-175.

6 Іван Ребошапка, *Древньоіндійські загадково-інтригуючі відлуння у південносхідній європейській словесності II «Наш голос»*, № 93-94, 2002.

7 Monica Brătulescu, *Colinda românească.* The Romanian Colinda (Winter-solstice Songs), Editura Minerva, București, 1981, р. 245.

8 *Відгомони віків*, № 35.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

XI випуск Національного конкурсу декламування української поезії

Добре відомий сьогодні Національний конкурс декламування української поезії почався 11 років тому з ініціативи професора музики, педагога, теперішнього голови Марамороської повітової організації СУР пана Мирослава Петрецького. Спочатку це був повітовий конкурс декламування української поезії, який перетворився в міжповітовий і доріс, як ми бачимо, в національний, і мене зовсім не здивує, якщо він стане міжнародним, бо пан Мирослав Петрецький за кілька років перетворив повітовий Фестиваль українських колядок у сьогоднішній славнозвісний Міжнародний фестиваль, так що він не без досвіду у цих славних справах.

Відомий румунський поет Нікіта Стенеску писав: «Поезія – не тільки мистецтво, поезія – це життя і його сенс. Без поезії життя не могло б відрізнитися від небуття». Поезія це не тільки букви і слова, поезія передає душевні стани і почуття, вона є луною душі. Тому конкурс декламування української поезії є святом українського духу, палітрою гарних слів, в яких віднайдемо музикальність української мови, на якій писали і пишуть українські поети.

та сприянням Шкільного інспекторату повіту Марамуреш і Міністерства освіти Румунії. В суботу 27 травня в середній школі мистецтв ім. Джордже Енеску відбулося урочисте відкриття конкурсу, на якому була визначена конкурсна комісія у такому складі: головний редактор літжурналу «Наш голос» Ірина Мойсей, викладач та член Президії СУР Анна Самбор, Радник в Міністерстві освіти Ельвіра Кодря, голова Ясської філії СУР Віктор Григорчук та заступник голови СУР Михайло Трайста (голова комісії).

Голова Союзу українців Румунії, депутат Микола-Мирослав Петрецький на урочистому відкритті привітав гостей та учасників заходу і побажав успіхів усім конкурсантам, запевняючи, що вони вже є переможцями, якщо дійшли до національного етапу конкурсу.

«У нас, на Мараморощині, окрім різних подій, які проходять на місцевому рівні, відбуваються дві великі події: національний етап Кон-

курсу декламування української поезії і Фестиваль українських колядок, який мені вдалось перетворити на Міжнародний фестиваль, в нім беруть участь українці не тільки з України та Румунії, а і з Сербії та Польщі. Так само і Конкурс декламування поезії спочатку відбувався на повітовому рівні, та я добився того, щоб він проходив на національному. Спочатку оцінювалось тільки декламування поезії, а вже кілька років, як бачите, конкурсній комісії припадає нелегка

І, таким чином, в суботу 29 травня ц. р. в місті Сігету-Мармаціей Марамороського повіту, відбувся XI-ий випуск національного етапу Конкурсу декламування української поезії, в якому взяло участь понад 50 учнів, від початкових до дванадцятих класів шкіл повітів Сучава, Марамуреш, Тіміш, Караш-Северін, Арад і Ботошань.

Як вже добре відомо всім, цей конкурс організований з ініціативи Союзу українців Румунії

місія оцінити не тільки декламування (дикцію, наголоси), а й читання незнайомого тексту, короткий коментар прочитаного і народні костюми...», – зізнався у розмові зі мною голова Марамороської повітової організації СУР Мирослав Петрецький, який відкрив цю урочисту подію.

На відкритті конкурсу декламування були присутні і привітали учасників конкурсу представник Міністерства освіти Ельвіра Кодря, представник повітового шкільного інспекторату Сімона Мальярчук, представник місцевої сігетської інтелігенції Дорел Тодя та директор ліцею ім. Тараса Шевченка Касіян Піцура.

На урочистому відкритті виступили діточки із села Русь Поляни під керівництвом вчительки Лукреції Семенюк Молнар, дитячий вокальний гурт із села Ремети і вокально-інструментальний ансамбль «Червона калина», а викладач Михайло Мачока декламував поему «І мертвим, і живим...» Тараса Шевченка. Після урочистого відкриття розпочався конкурс декламування української поезії.

«З кожним роком число учасників конкурсу збільшується, учні приходять з кращою підготовкою, а конкуренція стала сильнішою, нерідко завдаючи труднощів журі у визначенні переможців. Організаторам вдалося залучити до національного етапу і учнів початкових класів і, таким чином, вони мають можливість звикнути зі сценою. Декламування віршів великих українських поетів на такому високому рівні дає дітям можливість краще вивчати українську мову та українську поезію, а те, що вони беруть участь у національному етапі конкурсу декламування української поезії, уже робить їх переможцями. Зазвичай, дуже важливу роль у проведенні конкурсу мають вчителі та викладачі української мови, які зі знанням справи, розумінням і терпінням підготовляють учнів успішно справлятися з вимогами конкурсу», – сказав мені голова Марамороської філії СУР.

Як і кожного року, Союз українців Румунії нагородив всіх учасників національного етапу конкурсу декламування української поезії.

Перша премія:

Стафіє Андрій, підготовчий клас, Балківці, Сучавський повіт;

Колопельник Сіміна Марія, I клас, Ремети, Марамороський повіт;

Трайста Елвіра, II клас, Кричунів, Марамороський повіт;

Семенюк Александра, III клас, Вишня Рівна, Марамороський повіт;

Бойчук Лукас, IV клас, Поляни, Марамороський повіт;

Манояк Касіян, V клас, Кричунів, Марамороський повіт;

Данко Михаєла, VI клас, Поляни, Марамороський повіт;

Семенюк Денис, VII клас, Вишавська Долина, Марамороський повіт;

Шойман Наташа, VIII клас, Балківці, Сучавський повіт;

Мурша Андрея-Ніколета, IX клас, ліцей ім. Т. Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Перожук Светлана, X клас, ліцей ім. Т. Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;

Годенка Іонела Діана, XI клас, ліцей ім. Т. Шевченка, Сігет, Марамороський повіт.

Друга премія:

Лавіца Миліна-Татьяна, підготовчий клас, Вишня Рівна, Марамороський повіт;

Шейко Лорена-Сільвія, I клас, Корнуцел, Караш-северінський повіт;

Грездак Алеся, II клас, Щука, Тіміський повіт;

Шулдак Єлена-Діана, III клас, Щука, Тіміський повіт;

Шойман Анна, IV клас, Балківці, Сучавський повіт;

Короаме Родіка, V клас, Балківці, Сучавський повіт;

Грездак Данісла, VI клас, Щука, Тіміський повіт;

Петрашук Клаудію, VII клас, Балківці, Сучавський повіт;

Хархач Адріяна, VIII клас, Поляни, Марамороський повіт;

Кості Космін, IX клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;

Костюк Чезара-Ванеса, X клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;

Кіріак Наташа-Александра, XII клас, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт.

Третя премія

Кіфа Софія, підготовчий клас, Тирнова, Арадський повіт;

Цудік Мая, I клас, Щука, Тіміський повіт;

Перчик Михаєла-Амалія, II клас, Балківці, Сучавський повіт;

Данч Александра Лаура, III клас, Корнуцел, Караш-северінський повіт;

(Продовження на 24 с.)

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

(Продовження з 23 с.)

Ганціг Андрея, IV клас, Дад, Арадський повіт;
Кіфа Біянка, V клас, Тирнова, Арадський повіт;
Періжок Габрієла, VI клас, Негостина, Сучавський повіт;
Кучіча Анка, VI клас, Щука, Тіміський повіт;
Миколайчук Іонел, VIII клас, Берна, Тіміський повіт;
Поп Анка Дениса, IX клас, Національний коледж ім. К. Д. Логи, Карашсеверінський повіт;
Клемпушак Олівіян, X клас, Національний коледж ім. Ч. Бредічяну, Лугож, Тіміський повіт;
Уліч Андрея, XI клас, Національний коледж ім. Ю. Хашдеу, Тіміський повіт.

Відзнаки:

Іванчук Ралука-Сімона, II клас, Киндешти, Ботошанський повіт;
Чернеуцян Валерія, III клас, Балківці, Сучавський повіт;
Аксюк Іонуц, IV клас, Щука, Тіміський повіт;
Попович Марія-Джорджіяна, V клас, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
Аніцулесей Дениса-Ніколета, V клас, Міхайлени, Ботошанський повіт.
Палканін Наталія-Лаура, VI клас, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
Ньорба Анна, VII клас, Копашиль, Карашсеверінський повіт;
Міхийлеску Меделіна, VIII клас, Міхайлени, Ботошанський повіт;
Турчін Андрея, IX клас, Національний коледж ім. Ю. Хашдеу, Тіміський повіт;
Сокач Біянка-Марінела, X клас, Національний коледж ім. Т. Дода, Карашсеверінський повіт.

Також отримали нагороди за участь в конкурсі:
Миколайчук Думітру, III клас, Дуд, Арадський повіт.
Шулдак Дениса, V клас, Щука, Тіміський повіт;
Карпа Джорджіяна, VI клас, Тирнова, Арадський повіт;
Полек Юліяна Александра, VI клас, Киндешти, Ботошанський повіт;
Андрюк Роксана Штефана, VII клас, Киндешти, Ботошанський повіт;
Кіфа Марія Парасківа, VIII клас, Кієр, Арадський повіт.

Учні, які зайняли I-III місця, також були нагороджені грамотами Міністерства освіти, які вручила їм

пані Ельвіра Кодря, радник в Міністерстві освіти.
 Почесними грамотами Союзу українців Румунії були нагороджені і вчителі та вкладачі, які przygotowали дітей до Конкурсу декламування української поезії:
Брумар Малярчук Оля, Вишня Рівна, Марамороський повіт;
Керстян Нарчиса, Балківці, Сучавський повіт;
Ганціг Анна, Тирнова, Арадський повіт;
Брашовяну Маріана, Щука, Тіміський повіт;
Роман Лівія, Ремети, Марамороський повіт;
Лоло Ніколає, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
Головчук Марія, Щука, Тіміський повіт;
Боцок Малярчук Ана, Кричунів, Марамороський повіт;
Ватаманюк Юліяна, Киндешти, Ботошанський повіт;
Шімоня Михаєсла, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
Клемпушак Марія, Щука, Тіміський повіт;
Петровай Жана, Вишавська Долина, Марамороський повіт;
Свестак Сімона, Ліцей Дечебал, Карансебеш, Карашсеверінський повіт;
Оанча Марія, Щука, Тіміський повіт;
Клемкович Маріяна, Кричунів, Марамороський повіт;
Бобик Михайло, Корнуцел, Карашсеверінський повіт;
Семенюк Мірела, Поляни, Марамороський повіт;
Дутка Ніколає, Вишавська Долина, Марамороський повіт;
Яремчук Віолета, Копашель, Карашсеверінський повіт;
Кубаш Ліліяна, Поляни, Марамороський повіт;
Смечкаш Іван, Берна, Тіміський повіт;
Діалог Сімона, ліцей ім. Т. Шевченка, Сігет, Марамороський повіт;
Крайнічук Антонета, ліцей ім. Лацку Воде, Серет, Сучавський повіт;
Лазарчук Віолета, Національний коледж ім. К. Д. Логи, Карансебеш, Карашсеверінський повіт;
Бобик Лівія, Національний коледж ім. Т. Доди, Карансебеш, Карашсеверінський повіт;
Кодря Емілія, ліцей ім. Т. Шевченка, Сігет, Марамороський повіт.

(Фото Ірини Ковач)

Білий шум

Слова Івана КОВАЧА

Музика ІВАНА ЛІБЕРА

Помірно

1. По-ло-ві-є лі-то зквіт-ня бі-ло-бо-ке,
 2. Ба-га-ті-є там по-же-жа ку-че-ря-ва.
 3. Кли-че даль, не-на-че піс-ня жу-рав-ли-на,

По-ло-ві-є жмут а-ка-цій, на-че сум,
 Ба-га-ті-є тут во-лос-ся в не-бо-звід,
 Кли-че ніч, ки-ги-че чай-ка по-льо-ва,

Ти у-би-ла мо-є сер-це кру-гло-що-ке І про-
 Мо-ю ду-шу об-ля-гла у-же по-же-жа, Ти зби-
 Тво-ї о-чі по-руч з но-та-ми Шо-пе-на Йдуть на

тка-ла ка-ри-зну у бі-лий шум На на
 ра-еш у су-кон-ку сон-це-лід. На на
 роз-стріл ніж-но-мло-сно, йде тра-ва... На на

Приспів

на на на на на на на на на на І про-
 на на на на на на на на на на Та зби-
 на на на на на на на на на на Йдуть на

тка-ла ка-ри-зну у бі-лий шум.
 ра-еш у су-кон-ку сон-це-лід.
 роз-стріл ніж-но-мло-сно, йде тра-ва...

Микола КОРНИЦАН

Помовчи. Зачекай. Не іди,
де одні ясени, де ліси.
А яса сіє виблиск води
там, де сльози в рубінах роси.
Не іди. Помовчи. Зачекай.
Знов-таки важкі крила. Рука...
І лиш темінь тече, мов ручай,
де колись-то скляніла ріка.
Зачекай. Не іди. Помовчи.
Зупинись. Дощовиці хай плють,
де айлант деренкоче, ждучи
світла схід, щоб згоріти, мабуть.
Де колись-то, можливо, був гай,
не іди. Помовчи. Зачекай.

Можливо там, можливо саме там,
бракує все. Дощами розмиває
той дивний край, мов видноколу злам,
де ти не був. Де берега немає.
Туманом там зростає синизна,
А ливень викриває лазурити.
Та саме так, так настає весна.
Де никне все й тебе не уявити.
Синіє скло розбитих теремів
у блиску рос, де дим втинає світло.
Ти не прийшов. Можливо, не зумів
надумати цей сон, де все одквітло.
Там водоспади і одні смерчі.
І запах твій, твій запах, уночі.

Ти уяви: шаріла дереза
в тих дубниках, немов у наших снах.
І ми ішли. І никли небеса
в самітних водах, у твоїх очах.
Дим крижанів над врунами Дунаю,
у праху та у росах небокраю.
Простори мнимі. Ані руш. Ані
зупинки окрай яблунь, де лив сидр.
І ми ішли. І никли вдалині
тропи піску розбитих вже клеписдр.
І я не знала, чи все те було.

А ти тримав вже зламане крило.
Палали маятники і хрести.
А я прохала: «Не іди! Не треба!»
Але ми йшли. І никнули мости
над прірвами, де мерхли злами неба.
За край можливий доступи вели.
І ми ішли. Ішли ми. Ми ішли.

Тоді я йшов, мов полем полишених.
Цурався змов, минав непевний схов.
В безладді доль та тіней безіменних,
себе згубивши, я тебе знайшов.
Де споконвік, мов спів, твій голос линув,
манив луною, неземним злиттям,
одвічність взнав в хвилину ту єдину,
коли уперше перестрінув, там.
Всі кораблі і ті нічні каюти,
і відстань та, далина добавна.
Я йшов, де ти повинна була бути,
впізнати, дождити віддавна.
Я підійшов аж до самого краю
останньої дороги в нікуди.
Ти усміхнулась і сказала: «Знаю!
Це – ти. Отут. Назавжди... Це ж бо ти!»

І ти прийдеш в останню мить,
в останній день, у сон останній.

І в сльозах твоїх лиш блакить
цвістиме небом у зростанні.
І синь води, і снігу синь
втаїть в очах ясу глибіней.
Чекатиму, як птах пустинь,
у нашім домі вже без тіней.
Надійдеш ти. Рояль в вогні
Осяє мислені узліски.
І згаснуть свічі у вікні.
Тіпнуть воскові занавіски.
Стемніє скло. Осколки сліз
відсвітять нашу тїнь видиму.
І ти прийдеш, і зникне скрізь
бузкове світло снів та диму.
Ще мить! Ще мить! Щось защемить.
Затліє щось у тім світланню.
І ти прийдеш в останню мить,
в останній день, у ніч останню.

Угасає в тиші темний звій.
Всі путі до тебе – неба сплети.
Знову лунко лине голос твій
поспіль, де луною манять лети.
Літаки в бездоння – птахів тїнь –
відлітають ніччю. Зайві втрати.
Пасажири долі в грі мигтїнь
ждуть, де й ти, напевно, де була ти.
І чекала тоді лишній рейс,
щоб назвав своєю, лиш своєю.
Лиш один лишився едельвейс
вже в усій блакиті, над землею.

Близь берега надходиш стиха,
в ту ніч, в якій вже все бракує.
В відлунках вітру дихань тиха
соната спомином струмує.
Мовчи! Я знаю: ти поблизу.
І в потемку я відчуваю
твою появу, запах бризу,
нічного, неземного краю.
Безмеж твоїх тривкі тишини
забракли римами акина.
Я чую все це споловини,
в тобі ж бо інша половина.

Ларуса Михаєла ТРАЙСТА **Крізь мої долоні****Calvarium**

Calvarium –
це не бульвар,
по якому каблукі
дамських туфель
вицокують ненаписану
симфонію щастя.

Calvarium –
це не кав'ярня,
на столику якої
дві чашки розмовляють
тет-а-тет про
бурхливе кохання.

Calvarium –
це невисокий пагорб,
на якому
під місячим сяйвом
два заспаних дерева
прощають одне іншому.

Поранене серце

Поранене серце
скиглить, мов старі ворота,
що ведуть на подвір'я страждання,
де на білому сонці
ангели кохання
гріють холодні крила.

Поранене серце
кровоточить, мов джерельце,
що протікає побіля дерева забуття,
з плодів якого
ще не вкисив ні змії,
ні жінка, тільки сам бог.

Поранене серце –
не серце,
а потрошений мотлох
під копитами долі.

Крізь мої долоні – річка...
Крізь мої долоні – сонце...
Крізь мої долоні – вітер...

Пройдись долонею
до місця, в якому
раптово і без пояснень
обривається лінія долі.

Там і знайдеш мене
жінку-річку,
жінку-сонце,
жінку-вітер...

І віддаш мені
решту своїх днів,
до години,
яка не настане ніколи...

крізь мої долоні, серце...
твое поранене серце...

ma petite robe noire

Мужчини
вигадали собі,
що смерть жіночого роду
і пахне ніжними трояндами...
ma petite robe noire.

Memento

Пам'ятаю кілька речей,
які лежать завжди
по той бік моїх мрій,
а кохання –
це відчуття дежавю,
і все-таки
хотіла б сказати,
що я віддаю все, тільки тоді,
коли від мене
ніхто нічого не вимагає.

Страх

Кожен з нас
можливий виродок,
відколи не відрізняємо
жахливий погляд
від спраги помсти,
бо страх смерті
ще страшніший від неї.

Це вже не той страх,
через який ми спали
з увімкненим світлом...

Сьогодні на старому вогнищі,
на крок від озброєних солдатів,
плачуть скрипалі.

Сьогодні тримай мене
міцніше в твоїх обіймах,
бо вже немає ніякої різниці
між горем і відкритим небом,
яке висить над хмарами страху.

Із сучасної румунської поезії • Из сучасної румунської поезії

Ніколає Дан Фрунтелата

Ніколая Дана Фрунтелату навчила його мати, яка була і його вчителькою у перших класах початкової школи, мислити короткими творами в реченнях якомога чіткіших. Його бабуся Констанца навчила внука казок та звичаїв села й порадила написати їх: «Виклади те на папері, небоже, щоб не забулося». І він написав.

Думітру Раду Попеску

Балада літ

Скільки тобі літ, солдате? – мене питає,
всміхаючись, найвищий командир.
Сімдесят, здрастуйте, ваша світлість, –
відповів я й захотілось тікати,
захотілось вити вовком,
захотілось забути, збрехати,
не любити й піти на зраду.
Сімдесят, здрастуйте, ваша світлість,
тепер, коли не знаю, скільки ще залишилось,
важко дишу в цій баладі,
в цій єдиній, короткій історії.
Єдине моє бажання – хай вибухне війна,
жорстока, тотальна, як палка любов,
в якій переміг би я і поліг би на кручі,
оповитий південною осінню,
що сильно пахне туєю і мальвою.
Я рад бути без віку, нічим, без грошей,
тільки війна та хай триває
щонайменше сто літ.

Жовтень

Настав жовтень, сонце
кусало з пересохлої рівнини,
а вона – наче стара селянка, наче мати,
втомлена працею й чеканням;
я вийшов у поле, до виноградника,
де стікають кров'ю грона чорні й солодкі,
я гублюся в цій розхристаній осені
мого давнього народження – вже нема
кого називати матір'ю, а батьком ні стільки,
дорога-сирота голосить моєю ходюю,

в самому кінці, біля Дунаю, на заході
жде мене – теж самітній, теж сумний –
Господь Бог.

Край осені

Осінь упала на городи півдня,
як вістка чужа
і холодна; на вечерю поділимо між собою
сонце й кілька грінок неба,
наскрізь проколе нам око тінь слова,
яке ще болить;
я птах, а ти пташка і, відлітаючи,
я – перелітний, ти – перелітна,
трава моїх мрій зійшла, плачучи спросоння,
смак винограду п'яніє –
літо моє, прожив я тебе, чи ти прожило мене,
а чи взагалі тебе не було?

Останнім нічним трамваєм

Ніколаєві Лабішу¹

Не вертайтеся додому,
гей, братчики, не їдьте
останнім нічним трамваєм –
він розжовує іржаві мовчання
і втоми великого міста,
він трощить, мов скажена собака,
повітря тісних подвір'їв
і подвір'їв, що оселились у пам'яті,
він мчить об'їзною колією
і гавкає безперестанно.

• Из сучасної румунської поезії

Не їдьте, не вертайтеся додому –
на його колесах з проклятої сталі
кров побратима Ніколая Лабіша
ще не висохла.

Інфаркт

Тигрова лапа ліниво простяглась
До мого серця-антилопи,
Утомленого і взятого на глум
У цих бандитських джунглях.
Тигрове око прискіпується і сльозить
Від радості свіжої крові.

Як звичайно

Нікімі Станеску²

Розмовляю з Поетом:
що робиш, добрий вечір, як себе почуваш
як звичайно, хворію, як звичайно, обкрадений,
сьогодні вкрали в мене слово
і обезглавили його,
сьогодні взяли мій день народження
і зробили з нього свято,
на яке мою матір не запросили,
коле мене туга у лівому боці, болить,
подарували мені ще одне літо
подарували ще один день
прекрасної смерті й надії,
хоч би на одну поезію,
я тільки сам із собою, добродію,
і розмовляємо, й дихаємо,
купуємо повітря, на нас люди дивляться,
нас так любили, що аж забули,
ждемо, добродію, щоб літо минуло,
щоб відійшов один із нас,
все в порядку, як звичайно, на добраніч.

З румунської переклав
Корнелій ІРОД

¹ Ніколає Лабіш (2 грд. 1935 р.-22 грд. 1956 р.) –
молодий, славний в свій час талановитий румунський
поет, який став жертвою трамвайної аварії, після
якої загинув 22 грудня 1956 року. (К. Ір.).
² Нікіта Станеску (1933-1983) – відомий румунський
поет, новатор сучасної румунської поезії. (К. Ір.).

Михайло Волощук

Друзі мої

Нас було багато в селі Негостині,
Колись ми ще були зовсім молоді.
Лиш спогади нам залишилися нині.
Куди відлетіли ті радісні дні?..

Прожили ми молодість нашу в єднанні,
Ніхто з нас не зраджував добру мету,
Ми всі віднаходили в справжнім коханні
І щастя, і радість, й для душ тишину.

В ліричних піснях ми всі разом прожили
Під цвітом любові й під цвітом садів.
Тоді ми роки наші ще не числили,
Не знали про старість, про сум, ні про гнів.

Життя було гарне, як далі небесні,
Ніхто не шукав образити красу,
Часи ті були неймовірні, чудесні,
Я в спогадах їх крізь життя пронесу.

Розсіялось все по життєвій дорозі,
Десь зникла за обрієм люба краса,
Бо де вона була, тепер там морози,
І все йде по волі до свого кінця...

Нема вже дівчат тих в барвистім цвітінні,
Одні з них подались в небесні сади,
А там вже немає ні часу, ні тіні,
Там місця не має метіль сивини.

За ними пішли найгарніші мужчини,
Тепер вони там вже, ще вище від зір,
На місці, призначенім для Негостини,
Не знають вже горя, біди і зневір.

Чимраз нас все менше на рідних дорогах,
Вже трудно зустріти десь друга свого,
А скільки ще дишуть у своїх знемогах,
Лікують поранене віком крило.

Хотіли б ми ще молодий вік догнати,
Щоб молодість знову свою віднайти
Й ніколи вже більше її не втрачати,
І жити разом безконечні віки.

Із сучасної румунської прози • Із сучасної румунської прози

Іоан Барбу

Щоб описати всю культурно-просвітницьку діяльність професора, журналіста та письменника Іоана Барбу, не вистачило б трьох-чотирьох сторінок, тому зупинимось лише на кількох даних. Народився Іон Барбу 15 травня в селі Корбу, повіт Олт. Закінчив філологічний факультет Бухарестського університету та постуніверситетський курс журналістики, працював у найвидатніших румуномовних літературних, і не тільки, журналах, є автором тридцяти п'яти книг прози та есе.

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» уривок «Кривоточива Трансільванія» з роману «Синій орел» Іоана Барбу в перекладі на українську Михайла Гафії Трайсти.

КРІВОТОЧИВА ТРАНСІЛЬВАНІЯ

«Угорці ведуть сліпу і насильницьку політику проти підлеглих угорській Короні народів, а особливо проти румунів»

Лорд Едуард ФІЦМОРІС (1861-1945),
бувчий Великобританський міністр

Літо 1944 року. Європа ще кипіла, мов котел на вогні. Думітру Крістя закінчив лицей в Констанці і прагнув знайти власний шлях в житті. Він пригадає собі:

«Мені було 17 років, коли я покинув рідний дім, рідне убоге село Негрешти, що в глибині Добруджі, і зупинився у містечку Брад. Після Віденського арбітражу Інститут молодших інженерів був переселений з Бая Маре в Західні гори. Тут я зрозумів драму Трансільванії. Теж тут я радувався скасуванню одіозного арбітражу. Але угорські провокації не припинились, а, навпаки, помножились, ревізіоністські сили, які виступали проти Тріанонського договору, працювали проти Національної Румунської Держави, маючи на меті повернути кордони, встановлені у Відні 30 серпня 1940 року».

«Єдиною державою, яка не знайшла собі ні місця, ні спокою в післявоєнній Європі і яка грала надалі спектакль запеклої боротьби проти правди, була хортистська Угорщина (не скажемо угорський народ, а той клас, який впродовж кількох століть ідентифікував себе винятково і презирливо з «угорською нацією»). Що означав ревізіоністський хортизм і якими методами боровся, про це говорить Мілтон Дж. Легрер у своїй єдиній і завжди потрібній книжці

(«Ардял. Румунська земля», Бухарест, 1944 р. – н.а.). Я вважаю цей вступ потрібним для того, щоб зрозуміти найліпше «оригінальний феномен», який став пізніше джерелом інших похідних феноменів, представлених і коментованих Мілтоном Дж. Легрером» (Університетський викладач, д-р Іон Петроу, 1988, Крайова).

«Я не міг залишитись глядачем у хвилі антирумунських провокацій і зайшов у *Братство Хреста*. Правильний крок, який затьмарить мені життя! В 1945 році Гірничий інститут повернувся додому, в Бая Маре. А в липні 1948 року я закінчив Гірничий інститут шефом-випускником, після чого мене приділили молодшим інженером до вугільної шахти Аніна».

Большевицький окупант просувався глибоко в прадідівську батьківщину. Румунія знаходилась в руках кількох комуністичних активістів, більшість з них виховані в Москві, які покладалися на радянську зрадницьку шляхту, що розпочала безпощадну війну проти румунського народу під опікою Червоної армії. В ім'я диктатури пролетаріату і з метою «захистити демократичні здобутки і охоронити Народну Румунську Республіку від внутрішніх і зовнішніх ворогів», 30 серпня 1948 року Президія Великих Народних Зборів Румунії видала 221 декрет про заснування *Головного управління безпеки народу*, на чолі якого було поставлено трьох офіцерів з політичної поліції та безпеки Сталіна, яка стала наступницею радянського гестапо – НКВД. Директором з рангом міністра цього репресивного

органу, став генерал лейтенант Георгіє Пінтіліє (на прізвище Пантюша, від його справжнього імені Пантелей Боднарєнко), довірена особа Ані Паукер (Ганні Рабінсогн), лідера московського групування Робітничої Румунської Партії, цю жінку боялись всі, і не даремно прозвали її «Сталіном в спідниці». Помічниками Пантюші з рангами державних секретарів стали генерал майор Александр Сергеевич Николський (справжнє ім'я Борис Грунберг) та генерал майор Владимир Мазур (справжнє ім'я Владимир Мазуров, польського походження). Органи безпеки цього управління, яке складалося з центрального апарату та 13 територіальних частин в столиці і в кожному регіоні, були «єдині уповноважені здійснювати судові розслідування злочинів, які загрожують демократії та безпеці народу». За Сталінським зразком вони мали залізною рукою керувати *політичною поліцією*. Трійця, яка знаходилась на чолі Служби Безпеки Народу, завербувала собі у підлеглі всіх підлабузників, ігнорантів, неосвічених та безсовісних. Старих політиків, які служили «сумнозвісному буржуазно-поміщицькому режиму», королівських офіцерів, жандармів та поліцейських, значне число викладачів, лікарів, академіків та інших науковців, письменників, артистів, священників, монахів та ієрархів, студентів, заможних селян та інших було заарештовано, ув'язнено, бито до крові, тортуровано та страчено в страшних муках.

На підставі того, що я був членом *Братства Хреста*, мене було заарештовано 7 жовтня 1948 року, бито і покалічено в підвалах Безпеки Народу міста Оравіци, звідки мене перевели і ув'язнили в Сату Маре. Опісля Клузький військовий трибунал присудив мені шість років строгого ув'язнення за «змову проти демократично-народної держави», які я відсидів в пеклі Аюдської в'язниці».

Думітрові Крістя вдалось втекти від смерті кілька разів, але боротьбу проти ворогів держави він не покинув.

«Не можу забути антирумунські дії екстремістських угорських банд в Трансільванії, які гули, мов остеклі, що не можуть жити через переслідування. Найбільшої брехні не існує! Забули через ніч злочини, які скоїли в 1940 і в наступних роках».

Мучеництво румунів розпочиналось після 22 років вільного життя. Масове винищення не можна описати. Французький політик Гамбетта залишив нам приголомшливе свідчення: «Завдяки насильству

угорського уряду виникає румунське питання».

Віденський арбітраж залишить через тисячоліття в історії як міжнародна злочинська дія. Під назвою «арбітраж» Румунія була змушена віддати Угорщині Північну Трансільванію з 2.667.000 населення, велика більшість якого – румуни, а опісля угорці та секуї, німці, євреї та інші. Таким чином, Румунія втратила велику частину колиски своєї національної історії. Хоч американець Мілтон Дж. Легрер був юристом, а не істориком, він студіює протягом кількох років «справу» питання Трансільванії, яке пропонує собі вивчити, маючи під рукою «відмінно

засвоєні детальні інформації по спеціальності», а також солідну статистичну інформацію. «Внаслідок «арбітражу» – диктованого Віднем – відірвалось від тіла держави 52.243 квадратних кілометрів, з 1.304.894 румунського населення (50,1%), і тільки 480.000 угорців і стільки ж секуїв (всього 968.371). Вісім цілих повітів було віддалено (із 23 повітів, скільки налічувала Трансільванія: Чюк, Марамориш, Несеуд, Одоггей, Сату Маре, Селаж, Сомеш, Трей Скауне). Інші три повіти – Бігор, Клуж та Муреш, були розрізані надвоє, створивши, таким чином, штучний кордон в самому серці арделянського румунства (...) Якщо не враховувати секуйський енклав, румуни створюють на територіях, відданих Угорщині, в повітах Марамориш, Сату Маре, Селаж, Клуж, Сомеш та Несеуд, частину, яка сягає 70% зі всього населення, яке увійшло до складу Угорщини. (...) Арбітри намагались будь-якою ціною зарахувати секуїв до угорської маси. Хоч територія, на якій живуть секуї, знаходиться на східному краї Трансільванії».

(Мілтон Дж. Легрер «Ардял. Румунська земля», Бухарест, 1944 р.)

Михайло МИХАЙЛЮК

ТРАФУНКИ ПЕРЕЖИТІ І ВИЧИТАНІ

ЧОМУ?

«Плекайте цей сад»

Максим РИЛЬСЬКИЙ

Василь Кранченко, наш асистент-препаратор на бухарестській українській філології, якому не пощастило в житті, бо він був ідеалістом-максималістом, котрий не зумів пристосуватися до кар'єризму та духовного убозства деяких «учених мужів» кафедри слов'янських мов, якимось на семінарі з української мови виклав нам, студентам-україністам, цілу «поему» про заперечну частку НІ, про її майже дивовижну роль у людському мовленні.

Перефразовуючи Павла Тичину, можна вигукнути: тільки дві літери, та скільки енергій! (У Тичини – «всього п'ять літер, та скільки енергій!» – це він про Леніна).

Студенти були приголомшені, бо курси з української мови нашого викладача з ученим званням, доктора філології були нудними (див. мою новелу «Бузьоку решеті»), рясніли закостенілими правилами і дидактичними прикладами, які, здавалось, не мали нічого спільного з живою й багатого українською мовою, з її гнучкістю і смисловою полівалентністю.

Спогад з «поемою» про заперечену частку НІ давно перейшов у ностальгію, та воно дає мені нагоду «вчепитися» іншого слова, яке злітає з наших вуст повсякдень безліч разів, бо воно запитальне, а людське життя немислиме без запитань, хоча не завжди дістаємо відповіді на них. Слово це банальне, як затерта монета, хоча воно споконвіку, на всіх «язиках», стосується кардинальних і буденних проблем життя-буття. А слово це з чотирьох літер – ЧОМУ?

«Заслуга» цього слова полягає в тому, що воно, на перший погляд, невибагливе, може бути дотичним до всього і до всіх, маючи водночас як буденний, так і, скажімо, інтелектуальний заряд. Отож і я скористаюсь ним у своїх трафунках.

ЛЕТІЛА КУЛЯ ЧЕРЕЗ ГОРУ

Солдати, які вцілили на війні і повернулись додому після демобілізації, принесли з собою співанку, яку затилювали за чаркою і з якої в моїй пам'яті збереглися перші її рядки:

«Летіла куля через гору,
Вдарила куля у грудь мою.
Полилась кровця річенькою...»

Куля сліпа, вона не вибирає свою жертву ні за віком, ні за погонями на плечах, ні за національністю. Пробиває груди без вибору.

А повинна б? Ось трафунок, почутий від українського письменника Андрія М'ястківського, котрий зі своїм другом Миколою Чищевим, перекладачем з румунської літератури, побував кілька разів у Румунії в рамках обмінів делегаціями між спілками письменників двох сусідніх країн.

З легкої руки Миколи Чищевого ми його величали любовно «дідом Андрієм», а він, знаний письменник і ветеран війни, тільки мружив свої «татарські» очі, мовляв, хай пустують собі молодики.

Ми в окопах, розповідає «дід Андрій», німці чешуть з кулеметів – голови не висунеш. А поруч – москаль торочить своє, шарпаючи мене за рукав: «Андрію, а ти знаєш, що мене можуть убити?» «Кожного з нас можуть убити, і мене можуть убити, куля не розбирає». А він, москаль, веде своє: «Ну і що, як тебе вб'ють, ти ж хохол! А я, панімаєш, я руський, і мене, руського, убити? Це неможливо, бо я руський!»

Недавно я перечитав воєнні повісті російського письменника Юрія Бондарьова. Люблю його роман «Берег», який маю в румунському перекладі. У повісті «Батальйони вимагають вогню» діють й українські солдати, вони спілкуються мовою, в якій багато українських слів та виразів. Командир знає, що вони українці, тим більше, що червона армія веде наступ

на підступах до Дніпра, але він ні словечком не нагадає їм, що вони можуть віддати життя за рідну Україну, ні, вони воюють за велику Росію!

Як не пов'язувати оці трафунки з російською агресією на сході України? Як не задуматись над імперською колоніальною політикою Росії щодо України на протязі віків?

Запитальне слово «ЧОМУ» тут містить цілу історію.

ВІД ПУШКІНА ДО СОЛЖЕНІЦИНА

У битві під Полтавою (1709 р.) «навіжений» цар Петро I здобув перемогу над армією шведського короля Карла XII, в союз з яким вступив козацький гетьман Іван Мазепа, котрий бажав здобути незалежність України. Кат українського народу, російський цар, покарав «вогнем і мечем» «зраду» славного українського гетьмана.

Великий російський поет Олександр Пушкін присвятив перемозі Петра I героїчну поему «Полтава», в якій звеличує до обожнювання російського царя, зокрема такими рядками: «лик его ужасен, движенья быстры, Он прекрасен, Он весь как яркая зоря!»

Ні словечка співчуття до страждань українського народу, наче звірства російської армії – це законне покарання непокірних малоросів.

Іронія долі: великий поет загинув на дуелі від кулі Дантеса, який був царським знаряддям. Так воно буває в житті. Чому? Ніхто того не відає...

А в наші дні Олександр Солженіцин, якого уряд московської комуністичної імперії видворив з країни за викривальні твори, зокрема, такі як «Гулаг», «Дев'яте коло», «День із життя Івана Денисовича»

та інші, дізнавшись про те, що Україна проголосила свою державну незалежність, вельми обурився, бо в ньому пробудилась зверхність «старшого брата». Що воно таке? Як може велика Росія відмовитись від Малоросії, тобто України? Така річ немислима!

І знову запитання «ЧОМУ?» з відповіддю в історичних реаліях стосунків між Україною і Російською імперією – будь вона царська, більшовицька чи «демократична» під загарбницькою рукою новітнього царя – Путіна.

ДОВЖЕНКО І СТАЛІН

У своїх багатотомних мемуарах «Люди, роки, життя» радянський письменник Ілля Еренбург (єврей за походженням), який дивом вижив у роки сталінського терору (червоного терору, проголошеного Леніном), згадує свої зустрічі у Москві з видатним українським письменником і режисером Олександром Довженком, якого силоміць було переведено до радянської столиці, аби мати його постійно «на оці».

Пише Еренбург: «Під час мого перебування у Москві я часто зустрічався з Олександром Петровичем Довженком. Невдовзі ми подружили. Він був видатним митцем, досить згадати кінофільм «Земля», знятий 1930 року. Олександр Петрович був талановитим оповідачем, поєднуючи гумор з лагідною меланхолією, притаманною українцям. Все, що відбувалося навколо, завдавало йому страждань.

Одного дня він розповів, що Сталін викликав його подивитися кінофільм «Чапаєв», при чому постійно напучував: «Ось так повинні працювати і ви».

Тільки диво чи «примха», а не великодушність Сталіна спасли Довженка від кулі в потилицю в жахливій тюрмі Луб'янці чи від смерті у нелюдських сибірських концтаборах.

«Чужого не хочу, а свого не віддам!»
Поштівка. Київ. 1917 р.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОВЕРРОННЕН

(Прозова коломийка для душі і серця)

ЧАСТИНА ДРУГА

1. Дід Николай Поляк та баба Гафія Яворичка

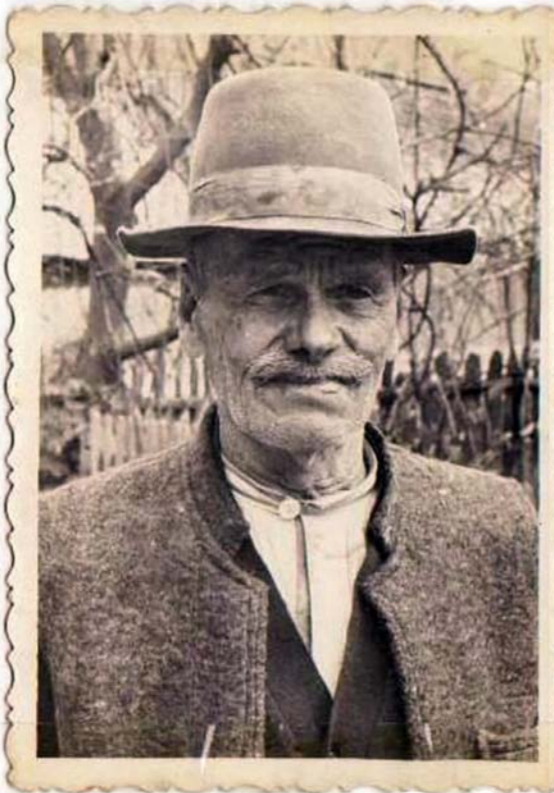
*Оцей дідусь колись весною
Маленькі яблуньки садив...
Розрісся сад, умивсь росюю,
З плодами віти опустив.
Тепер дідусь погожим літом
У гості внука вигляда,
І яблуневим білим цвітом
Його сміється борода.*

П. Засенко

«Я починаю задовго до себе, оскільки ніхто не сміє описувати своє життя, якщо він не володіє достатнім терпінням, щоб, перед тим як намітити віхи власного буття, не згадати, на худий кінець, хоч половину своїх дідів і бабок...» – пише Гюнтер Грас у романі «Бляшаний барабан», який шокував спочатку Німеччину, а опісля весь світ.

То почну і я зі своїх дідусів та бабусь, сочатку по батькові, з дідуса Николая та баби Гафії:

Дідуса знали в селі як Николая Поляка чи як Николая Губаша, а за громадянським паспортом звали його коли Небиляк Николає, коли Трайста Николає. Тобто народився він Небиляком, опісля, коли підріс, якийсь нотаріус, через якусь причину, пов'язану з якимось маестком, наклав його ім'я Небиляк Николає клаптиком паперу, на якому написав Трайста Николає, і з таким іменем він прожив з парубоцтва до

середнього віку, з таким іменем народилися його вісім дітей (п'ять синів та три дочки), а опісля, коли настав строк міняти паспорт, інший чиновник з гострим оком, запримітив приклеєний клаптик паперу, відліпив його і в новому паспорті написав: Небиляк Николає, так пише і на його хресті, а всі діти зісталися Трайстами. Певна річ, я хотів змінити своє ім'я з Трайсти на Небиляка, але ім'я мого близького родича, романіста і поета Михайла Небиляка зісталось глибоко закарбоване в українській літературі Румунії, тому надіючись, що і моє теж зістанеться, хоча і не так глибоко, але виїмка є виїмкою, не хотів морочити голову читачам української літератури Румунії.

Поляком звали його через те, що його діди-прадіди прибули на Мараморощину з Польщі, тобто з українських земель, які знаходилися в складі Польщі. Ще й тепер його дочок, моїх тіток, звать Поляковими (Василина, Марія та Анна Полякові), рідко так звали і мого батька та вуйка Івана (Михайло та Іван Поляки), мене ж ніхто жодного разу не називав так.

А Губашом називали його через те, що носив Губу¹, і тільки вуйка Ілька та його сина Ільоша називали Губашами (вже нема їх на світі обох), а тепер так звать його внуків, дідових правнуків, Ціка та Маріуса.

Часто я чував своїми вухами, коли люди говорили про діда, як назвали його «добрим та чесним ґаздою» і «справедливим християнином», і справді він був справедливим, бо коли батько повернувся з фронту, дідусь був в комісії, яка ділила землю добровольцям, то батькові ледь вділив, «щоб не говорили люди: ади, дав синові своєму найдоброму

землю». А з вуст його синів та дочок я рідко чув добре слово про нього, хоча всі дуже поважали його, мабуть, і любили.

По-перше, він не сідав за стіл разом із сім'єю, а завжди їв першим і, мабуть, не ті самі страви, якими годував своїх дітей. «Але ми ні разу не голодували», – розповідав батько. Про батьківські пестоші та голублення і мови не було, а навпаки, бив їх не по-батьківськи. Вуйка Николая так сильно побив, що той оглух на все своє життя, вуйка Ілька одного разу прив'язав ланцюгом до воза, а батька бив ремнем до крові, поки той не зімлівав. Через нього батько втік на фронт. «Я був єдиним добровольцем, бо всіх нас звали добровольцями, але слали нас насилу на фронт, а я втік, бо боявся, щоб мене не вбив няньо, який повернувся осінню '44 року з полонини, а я зібрав кукурудзу з поля. Няньо дуже са насердив, бо казав, што прийдуть німці чи рускі та заберут з комори кукурудзу, а так, на ниві, йди і збирай кільки ти треба, бо милай не мерзне. А я напудився і втік на фронт, щоб мене не бив», – розповідав батько.

Не знаю, як поведився з іншими своїми внуками, тобто з моїми двоюрідними братами та сестрами, а було нас багато – слава Богу! – але зі мною завжди поведився гарно, правда, не голубив, на коліна не садовив, але завжди говорив, як з дорослим, навчав, як треба жити, поводитися, а головне – не боятися нікого, тільки Бога Святого. Розповідав про різні події зі свого життя, а одного разу подарував мені свій військовий ремінь, на якому стояла печатка короля Міхая чи Кароля II, не пам'ятаю, бо батько взяв його від мене, вкоротив, зробив в ньому дірку, прив'язав до нього великий дзвінок і повісив корові на ший. Я дуже жалів і тепер жалію, що не міг заховати від батькових очей дідусевий подарунок.

В пам'яті моїх ровесників мій дідусь залишився «дідом Поляком», який говорив їм, коли поверталися з школи: «Скоро ідіт дому, бо простине єєшниця!»

Якщо мій дід Микола був гострою, щоб не казати злою людиною, то бабуса Гафія була тихою, смиренною, можна б сказати святою мучницею на грішній землі. Ніхто не міг сказати лихого слова про неї, не мала жодного ворога, ніколи не сварилася, навіть не сперечалася ні з ким, навіть і коли знала, що воно не так, смиренно хитала головою на знак згоди і тихо промовляла: «Якщо вам так вигодно, то оно так є».

Бачу її, мов тепер, завжди в чорній хустці, в білій сорочці, в чорній сукні з чорними платами, в білих капчурках та шкіряних, завжди тільки в шкіряних постолах. З глибокими зморшками, які не робили її обличчя неприємним, а, навпаки, прикрашали його, ніби невидима рука якогось художника намалювала їх разом з вічною усмішкою, яка вкочичувала її уста.

Вона була вірною, як називали в нас покаїтв-сектантів, але, так би мовити, зі старої гвардії Свідків Єгови, яких не можна рівняти зі сьгоднішніми «нехристами», як називають їх тепер. Вчила нас пісень, які знаю і тепер: «Бог сказав, що прийде славний день», «Цар сіонський побідитель», «Вот іде он із Едома» та інші пісні зі старого російського «Пісенника», якого я два рази переписав.

Нема вже давно їх, наших дідуса й бабусі, тільки сірі могилки на сільському кодришорі нагадують про їхнє земне існування. Хай буде їм земля пухом!

¹ Губа – вовняний білий сардак.

(Далі буде)

Дитяча сторінка

Оксана СОЛОВЕЙ

НЕСЛУХНЯНІ ХМАРКИ

– Я хочу пити, – розплакалася жовта нагідка,
– вже так довго я не маю ні краплини води.

– Я теж хочу пити, – схлипнула маленька біла ромашка, – дуже-дуже хочу пити. Мене так змучила спрага, що я не здатна втримати рівно голову.

– Ох, і моє коріння зовсім пересохло, – зітхнула яблуня. – І воно не знаходить води вже багато днів. І мої яблука не можуть наливатися й рости.

– Якщо я не дістану незабаром хоч ковток води, – простогнав маленький кущик, – то на мені не буде цього літа солодких червоних ягід для дітей.

– А я доценту вигорю! – зойкнула трава. – Вигорю, і ряба корова не матиме чого їсти.

Сонце подивилося з неба на спраглу землю.

– Де поділися всі дощові хмари? – запитало Сонце.

Ген далеко, в самому куточку неба, при-
чаїлися дві маленькі хмаринки.

– Ходіть, ходіть! – гукнуло Сонце. – Чому ви не напоїте землю?

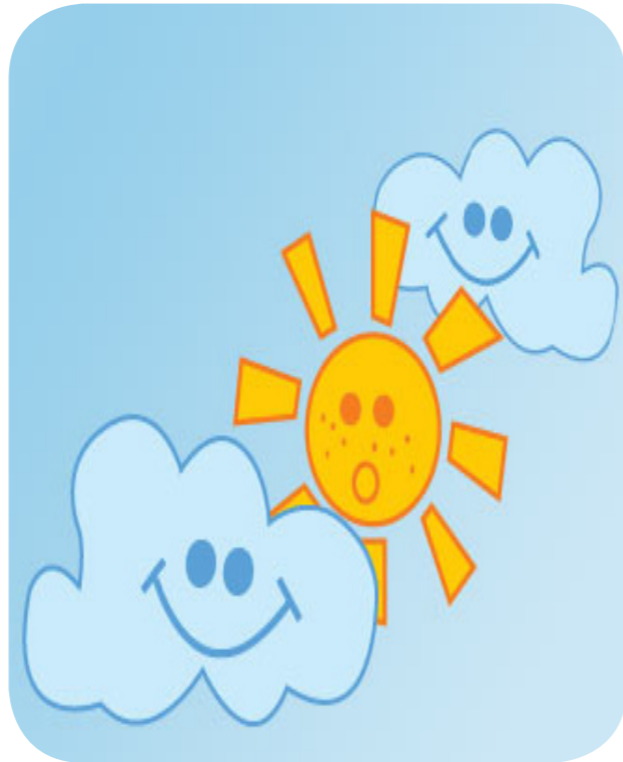
А тут і Вітер, дмухаючи, підлетів до хмарок.

– Справді, – зашумів Вітер, – чому ви не напоїте спраглу землю? Бідні квіти понахиляли голівки. Там усе загине, якщо ви не дасте хоч трохи води.

– Ми ж ще не готові, – відповіли хмарки. – Ми не дамо жодної краплини води, аж доки не будемо готові.

– Ось я зроблю вас готовими, – розсердився Вітер і почав щосили дмухати. Дмухав, дмухав та й видмухав обидві хмарки на самий вершечок неба.

– А що це за шум та дмуханина? – суворо озвався старий Грім.

– Земля зовсім висохла, – пояснив Вітер, – квіти понахиляли голівки, усе загине, якщо хмари не напоють землю.

– То в чому ж річ? – гуркотить Грім, – чому хмарки не посилають униз дощу?

– О, знову кажуть, що не готові. Вони не хочуть посилати на землю дощ, аж доки не будуть готовими.

– Ось ми їм допоможемо приготуватися! – гукнув Грім. – Ми їм допоможемо! Ану подми з усієї сили!

Вітер почав дмухати, дмухати, дмухати та й нарешті зігнав обидві хмарки до купи.

Тоді почулося: сссс, сссс, ссс, – то вогняна гадюка прослизнула поміж хмарками, і старий Грім гримнув на все небо:

– Неслухняні діти!

Дитяча сторінка

Михайло СТЕЛЬМАХ

ЗАБУДЬКО

Дуже зранку, на світанку,
Шпарить котик на рибалку.
Котик миттю всівсь на грудку
Закидає в річку вудку.
До полудня просидів,
А нічого не зловив,
Бо забувся на гачок
Наживити черв'ячок.

ЧИМ ВЕДМЕДЮ ПІДСОБИТИ?

У діброві при долині,
Де біжить-дзвенить струмок,
Посадив ведмідь малину
І для себе, й для діток.
Взяв ведмідь відро із хати
Та й чалапає в струмок:
Взявсь малину поливати
І для себе, й для діток.
А вода біжить з відерця,
Витікає прямо вмить.
Ухопивсь ведмідь за серце –
І не знає, що робить.
Підкажіть скоріше, діти,
Чим ведмедю пособити?

СВОЇ ДІТИ – НАЙКРАЩІ

(Українська народна казка)

Була собі сова. І вивела вона дітей, – таких витрішкуватих, лапатих, – та так-то вже ними втішається:

– Ох, ви ж мої окатенькі! Ох, ви ж мої чубатенькі! Ох, ви ж мої лапатенькі!

От летить вона з гнізда, щоб пошукати їм поживку, бо все роти роззявляють, їсти хочать. Летить і зустрічає вона орла.

– Куди се ти, орле, летиш? – питає сова.

– Та куди ж!.. На здобич. Може, що знайду, яких пташенят абощо, то й поживлюся.

Злякалася сова, починає просити:

– Орле сизокрилий! Прошу я тебе: не поїж моїх дітей, не займай їх! Благаю тебе!

І так-то вже просила, що орел зглянувся та й каже:

– Ну, добре! Не буду вже займати твоїх дітей. Тільки скажи ж мені, які там твої діти, щоб я мав якусь признаку, то й не зачеплю їх.

– Та яку ж признаку? – одказує сова. – Як побачиш самих найкращих пташенят, ото й будуть мої!

– Ну, добре! – каже орел.

Полетів. І поїв самих найпоганіших, які були в гаю. Коли вертається сова, аж то якраз її дітей поїв орел!..

Дитяча сторінка

Оксана МИРОНОВИЧ

Хто у хатці?

Тук-тук-тук!
Хто тут, хто?
Пташка звилла тут гніздо.
Скоро будуть пташенята.
Бачиш, зайнята тут хатка.
Не підходь, відійди!
Краще далі собі йди.

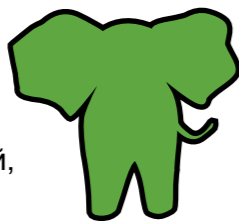
Тук-тук-тук!
Хто там сидить?
Тут телятко тихо спить.
Ти дверей не відчиняй,
У вікно позаглядай.
Подивився? Далі йди
І телятка не буди.

Тук-тук-тук!
Чия це хатка?
Мама тут і немовлятка.
Куця поросят годує,
А найменше вередус.
Тихо двері зачиняй,
Не підходь, не заважай!

Тук-тук-тук!
Рипить підлога.
Що то є?
Була барлога,
Та ведмідь її покинув,
Бо знайшов собі дружину.

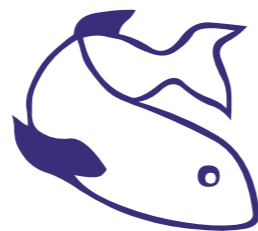
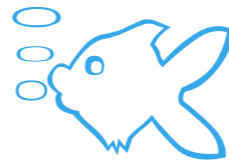
О, нарешті! Радий я,
Бо ця хатка – нічия!
В цю порожню зовсім хатку
Я приніс своє звірятко.
Тут мій слоник буде жити,
Буде всіх звірят возити.
Бо у кого замість ніг
Є колеса чарівні?
Він м'якенький, кольоровий,
Гарний слоник
ІГ-РАШ-КО-ВИЙ!

Леонід ПОЛТАВА

Риби

Є різні риби у воді:
товсті, тоненькі і худі,
дрібненькі риби-малюки,
а є й великі – от такі!
Є войовничі – із мечами,
є з довжелезними хвостами,
є рибки срібні й золоті,
є дуже мудрі, є й пусті...
Живуть вони в річках і в морі,
і все беруться до розмов,
але ніколи не говорять,
немов своїх не знають мов.
Набравши в ротики води,
вони мовчать.
Мовчать завжди:
в воді не можна говорити,
тож риби мовчки мусять жити...

Ганна УСАЧ

Лісова сімейка

Лісом дощик поблукав
та й подався до міста,
загубивши поміж трав
голубе намисто.
За намистом голубим
вибігли із хати
молоді й старі гриби:
тато-гриб, мама-гриб,
діти-грибенята...

Дитяча сторінка

Цвіт папороті – квітка щастя

(Гуцульська легенда)

За високими скелями, густими лісами видно маленьке село. На березі річки – невеличкий дерев'яний будиночок. Якщо підійти ближче і заглянути у віконечко, відразу можна зрозуміти, що тут живе лісник. У хаті поряється неперевершеної краси дівчина, яку звали Папороть.

Батько Іван-Купайло кликав доньку «Квіткою».

Щасливо жила донька з батьком. Та щастя тривало недовго. Привів Іван-Купайло матір для своєї донечки, а для себе дружину. Здавалося, життя буде ще кращим. Та ні!

Одного разу в ясну ніч, коли лісник пішов на полювання, Папороть-квітка побачила, як приведена батьком жінка опівночі варить зілля та промовляє дивні слова. А коли місяць став уповні, то мачуха перетворилася на чаклунку.

Вона помітила Папороть. З переляку дівчина побігла світ за очі, земля тікала їй з-під ніг. Знесилена красуня упала додолу і знепритомніла. В той час зла чаклунка наклала на дівчину свої чари: «Будь кущем – високим трав'яним! Сліди, які лишилися за тобою, нехай проростуть таким самим кущем. Не знайде тебе батько і люд вже не побачить. Твою красу знищено. Лише один цвіт тебе врятує. А цвіт твій з'являтиметься раз на рік, опівночі. Цієї ночі з'являтимуться різні жахи.

– Ха-ха-ха! – гукає чаклунка. – Ніхто тебе тут не знайде! А якщо знайде, то щасливий буде. А ти навки служити будеш людям...

Перетворилася зла чаклунка на птаха й полетіла. А на світанку знову стала жінкою. Зайшла до хати і лягла спати.

Прийшов Іван з полювання. Приніс звірину, рибу, сів відпочити. Побачив книгу, в якій були

описані різні закляття. Про доньку свою прочитав він, від страху впав, ледь не зомлів. Набрался сили, піднявся, поклав ту книжку там, де була, про те, що читав, не зізнався своїй дружині, щоб і його зі світу не звела.

З того дня не міг спати, ходив шукати доньки слід. Та марно все! Став слідкувати за дружиною Іван Купайло. Через рік, у місячну ніч, коли годинник вибив дванадцять, побачив лісник дружину свою. А та – у чому мати народила – на зіллі стала чаклувати. Раптом вона перетворилася на птаха, засвітилися темні очі, піднялась догори і полетіла в темний ліс.

Лісник з переляку аж зблід, сльози залили йому очі, холодний піт чоло зросив. Довго не думав, швидко пішов, забрав вбрання чаклунки, кинув до ватри і книгу спалив: «Нехай горить закляття!» Коли все згоріло, сховався швидко за кущі, став птаха злого чекати. Жахливий холод охопив його, вітри звіялись, дерева гнуть додолу.

В людську подобу перетворилася вона, оглянутись не встигла, як у саме серце стріла її забилась. Так зла чаклунка пішла з життя. Кров її рікою пролилась і зникла під землю. Взяв мертве тіло чаклунки Іван і заховав у викопану могилу. «Добро за добро, а за зло кращої кари для тебе не придумав».

Минали роки, старий лісник все шукав свою дочку-красуню. Напередодні свята «Купання сонця» він, знесилений, вийшов до громади і звернувся до неї хриплим голосом: «Відшукайте кущ квітучий той – зніміть закляття з нього». Це були останні слова Івана Купайла.

З того часу на це свято місцеві жителі щороку ідуть шукати цвіт папороті, а день цей називають на честь лісника Купальським.

*Карпати. Літо.
Гомонить вода
В потоках чистих.
Доли смереків.
І я ловлю себе
На думці і на слові,
Що світ уже не той,
І я уже не та.
Лиш тихий біль
За баченим і втраченим
Смутить моє чоло,
Та серце веселить:
Від втрат гірких
Стаєм ми часто зрячими,
І воду п'єм живу
З того, що нам болить.*

Галина ТАРАСЮК